

KARAYİPLER ADALET DİVANI VE KARAYİPLER TOPLULUĞU BÜTÜNLEŞMESİNİN YASALLAŞMASI

Doç. Dr. Samet YILMAZ*

Prof. Dr. Kamuran REÇBER**

Öz

Karayıpler Adalet Divanı (Caribbean Court of Justice-CCJ), Karayıpler bölgesindeki on beş (tam) üyeden oluşan ve öncelikli olarak ekonomik iş birliği yoluyla bölgesel bütünleşmeyi hedefleyen Karayıpler Topluluğu (Caribbean Community-CARICOM) örgütünün kurumsal yapısı bünyesinde, örgütün kurucu antlaşması düzenlemelerinin yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin

* Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bursa, Türkiye
| Assoc. Prof. Dr., Bursa Uludağ University, Department of International Relations,
Bursa, Türkiye.

✉ sametyilmaz@uludag.edu.tr • ORCID 0000-0002-5232-5435.

** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bursa, Türkiye
| Prof. Dr., Bursa Uludağ University, Department of International Relations, Bursa,
Türkiye.

✉ recber@uludag.edu.tr • ORCID 0000-0001-7388-479X.

Bu çalışmanın kurgusu Doç. Dr. Samet YILMAZ tarafından yapılmış ve önemli bir kısmı da yine aynı yazarca yazılmıştır. Çalışmanın belirli kısımları (özellikle AB hukuku ve uluslararası hukuk ile ilgili kısımları) ise Prof. Dr. Kamuran REÇBER tarafından yazılmıştır.

✉ Atıf Şekli | Cite As: YILMAZ, Samet / REÇBER, Kamuran: “Karayıpler Adalet Divanı ve Karayıpler Topluluğu Bütünleşmesinin Yasallaşması”, SÜHFD, C. 33, S. 2, Y. 2025, s. 1209-1249.

✉ İntihal | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✉ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümüyle yetkilendirilmiş bir uluslararası mahkemedir. Bu niteliğiyle Divan, CARICOM bütünleşme hukuku düzenlemelerinin yorumlanması, detaylandırılması ve açıklığa kavuşturulması bakımından, CARICOM'un kurumsal yapısı içerisinde kilit bir konumda bulunmaktadır. Peki, kurucu antlaşma düzenlemelerinin yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin olarak ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü konusunda yetkilendirilen CCJ, CARICOM bütünleşme sürecinin gelişimine nasıl etki etmektedir? Bu çalışma bahsi geçen soruya, Abbot ve diğerleri tarafından geliştirilen yasallaşma (legalization) kavramının sunduğu analitik çerçeve kapsamında yanıt aramaktadır.

Anahtar Kelimeler

• Bölgesel Bütünleşme • Karayipler Topluluğu • Karayipler Adalet Divanı • Uyuşmazlıkların Çözümü • Yasallaşma

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE AND THE LEGALIZATION OF CARIBBEAN COMMUNITY INTEGRATION

Abstract

Caribbean Court of Justice (CCJ) is an international court within the institutional structure of the Caribbean Community (CARICOM), which comprises fifteen (full) members and aims to achieve regional integration primarily through economic cooperation. It is tasked with hearing and determining disputes concerning the interpretation and application of the founding treaty of CARICOM. Therefore, the court occupies a key position in the institutional structure of CARICOM in terms of interpreting, elaborating, and clarifying the norms of CARICOM integration law. So, how does the CCJ, which is authorized to resolve disputes that may arise regarding the interpretation and application of the founding treaty provisions, affect the progress of the integration process? This study seeks an answer to the stated question, drawing on the analytical framework of the legalization concept, which is provided by Abbot and his associates.

Keywords

• Regional Integration • Caribbean Community • Caribbean Court of Justice • Settlement of Disputes • Legalization

GİRİŞ

Uluslararası hukuk kişileri (devletler, uluslararası örgütler, papalık), aralarında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların barışçıl şekilde çözümlenmesi amacıyla, yargı dışı ve yargısal çözüm yöntemlerine

başvurmaktadır.¹ Bu hususta, uluslararası hukukun gelişimiyle de bağlantılı olarak, genellikle hukuk kurallarını tatbik eden ve bağlayıcı karar alma yetkisi bulunan yargısal çözüm yolları² kapsamında, uluslararası ilişkilerde 20'nci yüzyılın başı itibarıyla uluslararası mahkemelerin³ kurulmaya başladığı ve II. Dünya Savaşı sonrasında sayısının arttığı görülmektedir. Uluslararası ilişkilerdeki sistemik değişimler ve örgütlenme seviyesinin yoğunlaşmasıyla ilintili olarak sayısı artan uluslararası mahkemelerin işlevleri de çeşitlenmiştir. Uluslararası mahkemeler, uluslararası hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözümüne yönelik işlevlerine ilaveten, uluslararası (kurumsal) iş birliği süreçlerinin işleyişine dair uluslararası ve ulusal idari organların eylemlerinin ve/veya işlemlerinin hukuka uygunluğunun denetimi (administrative review), uluslararası hukuk kişilerinin uluslararası hukuk kurallarına veya yasal yükümlülüklerine uygun eylemlerde bulunmasının sağlanması (enforcement) ve devletlerin iç hukuk kurallarının daha üst seviyedeki bir hukuk düzenine (bölgesel ekonomik iş birliği antlaşmaları gibi) uygunluğunun denetimi (constitutional review) gibi yeni işlevler görmeye başlamıştır.⁴ Bu

¹ **REÇBER**, Kamuran: Uluslararası Hukuk, 5. Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2023, s. 413-457.

² **PAZARCI**, Hüseyin: Uluslararası Hukuk, 3. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 2005, s. 454.

³ Bu çalışma boyunca uluslararası mahkeme terimi, daimi nitelikte olan, bağımsız ve tarafsız yargıçlardan oluşan, uyuşmazlık taraflarından birinin bir uluslararası örgüt veya devlet olabileceği iki ya da daha fazla taraf arasındaki uyuşmazlıkları çözmeye yetkisi bulunan, kuruluşu uluslararası yasal bir metne dayanan, usul kuralları önceden belirlenmiş olan, ağırlıklı olarak uluslararası hukuk kurallarına göre karar tesis eden ve bağlayıcı kararlarla birlikte danışma görüşü de verebilen birimler anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. **ROMANO**, Cesare P.R.: "The Proliferation of International Judicial Bodies: The Pieces of the Puzzle", New York University Journal of International Law and Politics, C. 31, 1999, s. 709-751.

⁴ **ALTER**, Karen J.: The New Terrain of International Law: Courts, Politics, Rights, Princeton University Press, Princeton 2014. **MADSEN**, Mikael Rask: "Judicial Globalization: The Proliferation of International Courts", Cassese, Sabino (Editör), Research Handbook on Global Administrative Law, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2016, s. 282-302. **O'CONNELL**, Mary Ellen/**VANDERZEE**, Lenore: "The History of International Adjudication", Romano, Cesare Pr./Alter, Karen J./Shany, Yuval (Editörler), The Oxford Handbook of International Adjudication, Oxford University Press, Oxford, 2014, s. 40-62. **ROMANO**, "The Proliferation of International Judicial Bodies: The Pieces of the Puzzle", s. 709-751

bağlamda uluslararası mahkemelerin, çağdaş uluslararası ilişkilerin yerleşik birimleri içerisinde yer aldığı öne sürülebilir.

Uluslararası mahkemelerin gelişimi ve işlevlerinin çeşitlenmesi sürecine katkı veren unsurlardan biri, uluslararası ilişkilerde sayısı artan devletler arası bölgesel ekonomik gruplaşmalardır. Bilhassa 1950’lerde Avrupa’da başlayan ekonomik iş birliği merkezli bütünleşme süreci, belirli açılardan Latin Amerika, Asya ve Afrika gibi gelişmekte olan devletlerin bulunduğu coğrafyalardaki bölgesel iş birliği süreçlerini etkilemiş⁵ ve Avrupa Birliği (AB), diğer bölgesel bütünleşme merkezli örgütler için emsal teşkil etmiştir.⁶ Bu durumla müteallik olarak, bölgesel ekonomik gruplaşmalar içerisinde, iş birliği sürecinin belirlenen kurallar ve normlar dâhilinde işleyişinin ve oluşturulmak istenen bölgesel yasal rejimin etkinliğinin sağlanması esasıyla, AB Adalet Divanı (ABAD) benzeri bölgesel mahkemeler oluşturulmuştur.⁷

Uluslararası ilişkilerde bölgesel iş birliğinin yaygınlaşmasıyla ve bu durumla bağlantılı olarak uluslararası mahkemelerin sayısının artmasıyla paralel şekilde, Karayipler bölgesindeki on beş (tam) üyeden oluşan⁸ ve öncelikle ekonomik iş birliği yoluyla bütünleşmeyi hedefleyen CARICOM bünyesinde, örgütün kurucu antlaşması düzenlemelerinin yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümüyle yetkilendirilen CCJ kurulmuştur. Uyuşmazlıkların çözümüne dair zorunlu ve münhasır yargı yetkisiyle donatılmış bir organ olan CCJ, çok taraflı bir kurucu antlaşma ve bu antlaşmada belirtilen hususlar dâhilinde karar alma yetkisi tevdi edilmiş organların tesis ettiği tasarruflar yoluyla ihdas edilmesi hedeflenen yasal rejiminin kurallarının yorumlanması, detaylandırılması ve uygulanması

⁵ SÖDERBAUM, Fredrik: Rethinking Regionalism, Palgrave Macmillan Publishing, London, 2016.

⁶ BÖRZEL, Tanja A./RISSE, Thomas: “Diffusing (Inter-)Regionalism: The EU as A Model of Regional Integration”, KFG Working Paper Series, 7, 2009. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-368027>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁷ ALTER, Karen J.: “The Global Spread of European Style International Courts”, West European Politics, C. 35, S. 1, 2012, s. 135-154. NYMAN-METCALF, Katrin/PAPAGEORGIOU, Ioannis: Regional Integration and Courts of Justice, Intersentia Publishing, Antwerpen, 2005.

⁸ Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Barbados, Belize, Dominika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamaika, Montserrat, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Surinam, Trinidad ve Tobago.

açısından, CARICOM'un kurumsal yapısı içerisinde kilit bir konumda bulunmaktadır. Nitekim Nisan 2005'de göreve başlayan CCJ'nin açılış konuşmasında, ilk Divan olan Başkanı Michael de la Bastide, Divanın kurulmasının Karayipler tarihindeki önemli dönüm noktalarından biri olduğunu ve söz konusu yargı organının bütünleşme sürecine önemli ölçüde katkı verme potansiyelinin bulunduğunu söylemiştir.⁹ Peki, kurucu antlaşma düzenlemelerinin yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin olarak ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü konusunda yetkilendirilen CCJ, CARICOM bütünleşme sürecinin gelişimine nasıl etki etmektedir?

Bu çalışma, yukarıda ifade edilen soruya, Abbott ve diğerleri tarafından "özellikli bir kurumsallaşma biçimi" şeklinde değerlendirilen yasallaşma¹⁰ kavramı çerçevesinde yanıt aramaktadır. CARICOM kurucu antlaşması düzenlemeleri ve bu kurucu antlaşmada belirtilen hedefler çerçevesinde yetkilendirilen CARICOM organlarının tesis ettiği kararlar, bölgesel düzeyde bir bütünleşme hukukunun ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Bölgesel düzeyde oluşturulan ve geliştirilmeye çalışılan hukuk sisteminin normlarının açıklanması, detaylandırılması ve uygulanması, bütünleşme sürecinin derinleşmesi ve yasallığının gelişimi açısından bir gerekliliktir. CARICOM hukukunun yorumlanmasında ve/veya uygulanmasında taraf devletler arasında farklı diyebileceğimiz yaklaşımların olması mümkündür. Bu durum, kendine özgü nitelikleri de dikkate alındığında, CARICOM hukuku normlarının yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözülmesiyle yetkilendirilmiş bir organ olan CCJ'yi, bölgesel iş birliği sürecinin derinleşmesi ve yasallaşması açısından kritik bir konuma getirmektedir.

Belirtilen hususlar kapsamında, girişi izleyen kısımda, yasallaşma kavramı tanımlanmış ve bu kavramın sunduğu analitik çerçeve içerisinde, uluslararası mahkemelerin bölgesel rejimlerin yasallaşmasına katkısını ve etkinliğini belirleyen unsurlar ortaya konulmuştur. İkinci

⁹ CASERTA, Salvatore: *International Courts in Latin America and the Caribbean: Foundations and Authority*, Oxford University Press, Oxford, 2020, s. 25.

¹⁰ ABBOTT, Kenneth W./KEOHANE, Robert O./MORAVCSIK, Andrew/SLAUGHTER, Anne-Marie/SNIDAL, Duncan: "The Concept of Legalization", *International Organization*, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 401-419.

kısımda, CARICOM bölgesel örgütünün temel hedeflerine ve kurumsal yapısına kısaca değinilmiştir. Çalışmanın üçüncü kısmında, CARICOM bünyesinde uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin öngörülen yöntemler ve mekanizmalar ve bunlar içerisinde, çalışmanın esas konusunu teşkil eden CCJ'nin yetkisinin niteliği ve yapısı değerlendirmeye alınmıştır. Bu kısımda ayrıca, çalışmada ele alınan konuyla bağlantılı olmak üzere, literatürde sıklıkla referans verilen Trinidad Cement Limited-TCL Guyana Incorporated ve Guyana Kooperatif Cumhuriyeti ile Shanique Myrie ve Barbados devleti davalarında, Divanın kimi CARICOM hukuku normlarına dair getirdiği yorumlar üzerinde durulmuştur. Dördüncü kısımda, CCJ'nin CARICOM bütünleşme sürecinin yasallaşması üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Son kısımda, çalışma kapsamında ulaşılan sonuç(lar) tartışılmıştır.

I. ANALİTİK ÇERÇEVE: YASALLAŞMA VE ULUSLARARASI MAHKEMELER

Yasallaşma kavramı, bu çalışmanın dipnot kısmında belirtilen yazarlardan Abbott ve diğerlerince, her biri seviye açısından yüksekten düşüğe doğru çeşitlilik ve birbirlerinden bağımsız olarak değişkenlik gösterebilecek olan yükümlülük (obligation), açıklık (precision) ve delegasyon değişkenleri çerçevesinde uygulamalı hâle getirilmektedir. Yükümlülük, devletler ve diğer uluslararası hukuk sükeleri üzerinde bağlayıcı sonuçları bulunan yasal kuralları ve taahhütleri işaret etmektedir. Yasal kurallar, *pacta sunt servanda/ahde vefa* gibi yerleşik uluslararası normları, yasal taahhütlerin ihlal edilmesi durumunda uygulanacak prosedürleri ve etkileşimlere dair yasal söylem hususları kapsamında, yükümlülük değişkeninin uluslararası düzeydeki yansımalarından oluşmaktadır. Taahhütlerin yasal açıdan getirdiği yükümlülükler veya yasal bağlayıcılık derecesi, katı kurallardan yumuşak kurallara¹¹ uzanan bir yelpazede çeşitlilik gösterebilmektedir.¹²

¹¹ Bu hususta bkz. ABBOTT, Kenneth W./SNIDAL, Duncan: "Hard and Soft Law in International Governance", International Organization, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 421-456.

¹² ABBOTT/KEOHANE/MORAVCSIK/SLAUGHTER/SNIDAL, "The Concept of Legalization", s. 408-410.

Açıklık, “kuralların gerektirdiği, yetkilendirdiği veya yasakladığı davranışların sarahaten tanımlanması” anlamına gelmektedir.¹³ Kuralların açıklığı, genel çerçevede bir hukuk sistemi içerisindeki hukuk normlarının aktörler tarafından kullanılabilir/başvurabilir olma seviyesini güçlendirmekte ve dolayısıyla hukuk sisteminin etkinliğini desteklemektedir. Uluslararası hukuk normlarının, ulusal hukuk sistemlerindeki normlar gibi, şüpheye yer vermeyecek şekilde açık ve öngörülebilir olması, muhatap kişilerin hakları ve yükümlülükleri açısından oldukça önemlidir. Bir hukuk sisteminde normların açık olmamasından veya yorum farklılıklarından dolayı çeşitli uyuşmazlıkların ortaya çıkması olasıdır.¹⁴

Yasallaşmanın üçüncü boyutu olan delegasyon, antlaşma, sözleşme, protokol ve benzeri uluslararası hukuk işlemlerinin uygulanmasından ve/veya yorumlanmasından kaynaklanabilecek uyuşmazlıkların çözümünde, mahkemeler, hakemler (hakem mahkemeleri) ve idari örgütler gibi üçüncü bir aktörün yetkilendirilmesi olmaktadır. Öngörülen uyuşmazlık çözüm yöntemleri, hukuk kurallarının tatbik edildiği ve alınan kararların bağlayıcı olduğu yüksek seviyede yasallaşmış prosedürlerden oluşabileceği gibi taraflar arası siyasal müzakerelere dayanan yöntemlerden de meydana gelebilmektedir.¹⁵ Aslında uluslararası hukuk işlemleriyle oluşturulan bir hukuk sisteminde, uluslararası hukuk kişileri, prensip olarak bu normları yorumlamada ve/veya uygulamada yetkiye sahiptir. Bu konuda uluslararası hukuk kişileri, kendi aralarında oluşturulan hukuk işlemlerinin yorumlanması ve/veya uygulanmasından doğabilecek uyuşmazlıkları tarafsız ve bağımsız yargı organlarına tevdi etmeyi tercih edebilmektedir. Hatta bir antlaşmanın, sözleşmenin, protokolün ve benzeri hukuk işlemlerinin tarafları, genellikle bu işlemlerin son kısımlarında, yorumdan ve/veya uygulamadan doğabilecek uyuşmazlıklarda hangi lisanın (hukuk işleminin geçerliliği olarak kabul

¹³ ABBOTT/KEOHANE/MORAVCSIK/SLAUGHTER/SNIDAL, “The Concept of Legalization”, s. 401.

¹⁴ ABBOTT/KEOHANE/MORAVCSIK/SLAUGHTER/SNIDAL, “The Concept of Legalization”, s. 412-415.

¹⁵ ABBOTT/KEOHANE/MORAVCSIK/SLAUGHTER/SNIDAL, “The Concept of Legalization”, s. 415-416.

edilen metnin yazıldığı lisan) geçerli kılındığını ve kimin veya hangi merciinin (mahkeme vb.) yetkili olacağını da açıkça düzenlemektedir.

Uluslararası uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümüne ilişkin yargısal çözüm yollarının benimsenmesi, genel çerçevede yasallaşma seviyesini destekleyen bir durum şeklinde görülebilir. Uluslararası yargısal birimler, yetki alanlarının içerisinde kalmak kaydıyla, uluslararası hukuk kurallarını detaylandırmakta ve söz konusu birimlerin tesis ettiği kararlar, prensip olarak yalnızca uyuşmazlık tarafları için bağlayıcı olmakla birlikte, devletler arası ilişkilerin işleyişinde ortak hukukun gelişimine fiilen katkıda bulunabilmektedir.¹⁶ Bu durum, kurumsal ve yasal bir işleyiş dâhilinde, bölgesel ekonomik alanların oluşturulması amacıyla ihdas edilen örgütler açısından da söylenebilir. Bu kapsamdaki bölgesel örgütler bünyesinde, kurucu antlaşma düzenlemelerinin yorumlanmasına veya uygulanmasına dair ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünün, artan oranda mahkemelere delege edildiği görülmektedir. Bu gelişmenin, kurulmak istenen bölgesel rejimin yasal etkinliğini ve iş birliği sürecinin devamını takviye edici bir sonuç ortaya çıkardığı ileri sürülebilir. Zira genel kapsamda uluslararası mahkemeler, kuralların yorumlanması, detaylandırılması ve hangi durumlarda ihlâl edildiğinin ortaya konulması rolleriyle, devletlerin yasal taahhütlerinin güvenilirliğini güçlendirmektedir.¹⁷ Bu bağlamda çok taraflı antlaşmalar yoluyla bölgesel düzeyde ekonomik alan oluşturarak bütünleşmenin tesis edilmesi amacına yönelik devletler arası gruplaşmalar içerisinde kurulan bölgesel mahkemelerin, kurucu antlaşmalardaki hukuki düzenlemelerin veya kurucu antlaşmalara istinaden yetkilendirilen organların tesis ettiği kararların uygulanabilirliğini destekler nitelikte bir işlev gördüğü belirtilebilir. Başka bir deyişle bölgesel ekonomik iş birliğinin temelini oluşturan yasal rejim bünyesinde, uyuşmazlıkların çözümüne dair yetkisi bulunan bir bölgesel mahkemenin tesis ettiği kararlar, yalnızca

¹⁶ **GUZMAN**, Andrew T.: "International Tribunals: A Rational Choice Analysis", University of Pennsylvania Law Review, C. 157, 2008, s. 174. **VON BOGDANDY**, Armin/**VENZKE**, Ingo: "International Judicial Institutions in International Relations: Functions, Authority and Legitimacy", Reinalda, Bob (editör), Routledge Handbook of International Organization, Routledge Press, New York, 2013, s. 465.

¹⁷ **HELPER**, Laurence R./**SLAUGHTER**, Anne-Marie: "Why States Create International Tribunals: A Response to Professors Posner and Yoo", California Law Review, C. 93, S. 3, 2005, s. 931-936.

uyuşmazlık tarafı devletler için değil, diğer katılımcı devletler açısından da sonuçlar ortaya çıkarmakta ve böylece oluşturulmak istenen yasal rejimin etkinliği desteklenmektedir.¹⁸ AB gibi yasallaşma seviyesi yüksek olan örgütlerde, ABAD benzeri yargısal birimler, uyuşmazlıkların çözümü sürecinde kuralları yorumlamakta, bu kuralların geçerliliğine veya geçersizliğine dair hüküm tesis etmekte ve gerekmesi halinde yaptırımlara da karar verebilmektedir.¹⁹ Bu durum, içtihat yoluyla yönetişimi olanaklı hâle getirmekte ve dolayısıyla oluşturulmak istenen yasal rejimin uygulanma maliyetini düşürmektedir.²⁰

Ekonomik iş birliği yoluyla bütünleşmeyi hedefleyen bölgesel örgütler bünyesinde uyuşmazlıkların çözümünün uluslararası mahkemelere delegasyonu, söz konusu örgütlerin kurucu antlaşmalarının ve diğer ikincil normlarının yorumlanması, detaylandırılması ve uygulanması süreçlerine katkı sağlamaktadır. Bu konuda yetkilendirilen bir mahkeme, önüne gelen uyuşmazlıklarda tesis ettiği kararlarıyla (oluşturduğu içtihatla), söz konusu bölgesel örgütlerin mevzuatına katkı da sunmaktadır. Yetkilendirilen mahkemenin etkinliğinde, bölgesel örgütlerin yetkileri ve kurumsal gelişmişliği ile katılımcı devletlerin uyuşmazlıkların yargı yoluyla çözümü konusundaki iradeleri gibi faktörlerin belirleyici olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte uluslararası mahkemelerin, çalışmanın giriş kısmında belirtilen işlevleri de dikkate alındığında, uluslararası uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin etkinliğini belirleyen dört unsur üzerinde durulabilir. Bunlardan ilki, yargıçların ulusal hükümetlerden özerk karar alabilme kabiliyetidir. Yargıçların seçim yöntemi ile görev süreleri, yargısal mekanizmaların yetkisinin hukuki kapsamı ve finansal ve beşeri kaynaklar, bu hususta özellikle belirleyici unsurlar şeklinde ifade edilebilir. İkincisi, aktörlerin uyuşmazlık çözüm mekanizmasına erişim derecesidir. Devletlerin yanı sıra gerçek ve tüzel kişilerin uyuşmazlık çözüm mekanizmasına doğrudan başvurabilme veya dolaylı olarak ulusal mahkemeleri aracılığıyla ulaşabilme imkânının bulunması, erişim seviyesini

¹⁸ ROMANO, "The Proliferation of International Judicial Bodies: The Pieces of the Puzzle", s. 735-738.

¹⁹ Bu hususta bkz. REÇBER, Kamuran: Avrupa Birliği Hukuku ve Temel Metinleri, 3. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018.

²⁰ KAHLER, Miles: "Conclusion: The Causes and Consequences of Legalization", International Organization, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 663.

destekleyen unsurlar şeklinde belirtilebilir. Üçüncüsü, birinci ve ikinci unsurlarla ilintili olarak, yargısal uyumsuzluk çözüm mekanizmasının yetkisinin ihtiyari/isteğe bağlı olması yerine zorunlu olmasıdır. Zorunlu yargı yetkisinin, yargıçların devletlerden bağımsız karar tesis edebilme kabiliyetini ve ayrıca yargısal çözüm mekanizmasının devletler dışındaki diğer aktörler tarafından başvurulabilirliğini kuvvetlendirdiği ileri sürülebilir. Son unsur, uluslararası mahkeme tarafından tesis edilen kararların, nasıl ve kim tarafından uygulanacağını belirleyen, yasal iç içe geçmişliktir (legal embeddedness). Uluslararası düzeyde bir yargı organı tarafından alınan kararların, ulusal birimler (yasama, yürütme ve yargı) tarafından icrasına ilişkin hukuki bir çerçevenin oluşturulması, söz konusu yargı organının etkinliğini destekleyici bir durum olarak görülebilir.²¹

II. CARICOM: KÜÇÜK DEVLETLER ARASINDA BÜTÜNLEŞME ARAYIŞI²²

CARICOM, 15'inci yüzyılın sonuna doğru Avrupalılarca keşfedilen, uzun yıllar Avrupalı büyük devletlerin sömürgesi durumunda bulunan, ekonomik, kültürel, dinsel, dilse ve benzeri özellikler itibarıyla çeşitlilik gösteren ve coğrafi açıdan farklı şekillerde sınırlandırılan bir bölge olan Karayipler'de, öncelikli olarak ekonomik iş birliği yoluyla bütünleşmenin sağlanması gayesiyle oluşturulmuş bir bölgesel örgüttür. Bahsi geçen örgüt, üyelik kompozisyonu bakımından büyük ölçüde küçük ada devletlerinden oluşmaktadır. Üye devletler, genel kapsamda küçük devletlerin maruz kaldığı sorunlarla birlikte,

²¹ ALTER, The New Terrain of International Law: Courts, Politics, Rights. **KEOHANE**, Robert O./**MORAVCSIK**, Andrew/**SLAUGHTER**, Anne-Marie: "Legalized Dispute Resolution: Interstate and Transnational", International Organization, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 457-488.

²² Bu başlıkta verilen bilgiler, daha önce yayımlanan "Karayipler Topluluğu: Hükümetler Arası İş Birliği Yoluyla Bölgesel Bütünleşme Arayışı" ve "Küresel Sağlık Krizlerinde Bölgesel İş Birliği: COVID-19 Salgınının Yönetiminde CARICOM ve SADC'nin Rolü" başlıklı çalışmalardan derlenmiş ve özet halinde verilmiştir. **YILMAZ**, Samet/**BELDER**, Ferit: "Küresel Sağlık Krizlerinde Bölgesel İş Birliği: COVID-19 Salgınının Yönetiminde CARICOM ve SADC'nin Rolü", Afet ve Risk Dergisi, C. 6, S. 3, 2023, s. 1181-1199. **YILMAZ**, Samet/**REÇBER**, Kamuran: "Karayipler Topluluğu: Hükümetler Arası İş Birliği Yoluyla Bölgesel Bütünleşme Arayışı", İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 15, S. 1, 2023, s. 61-85.

Karayipler bölgesine özgü ekonomik, sosyal ve çevresel problemlerle ve risk unsurlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda söz konusu devletler, karşılıklı bağımlılıklar oluşturarak ve kaynakları bir araya getirerek, ortak sorunlara çözümler getirilmesi ve bölgesel bütünleşmenin sağlanması amacıyla CARICOM örgütünü kurmuştur.

CARICOM'un kurucu metni olan 1973 tarihli Chaguaramas Antlaşması, (ortak pazar oluşturulması yoluyla) ekonomik bütünleşme, işlevsel iş birliği ve ekonomik ilişkileri de içerecek şekilde dış politika koordinasyonu sütunlarına dayalı bir devletler arası ortaklık öngörmüştür. İlgili antlaşmada, belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesine ilişkin olarak, hükümetler arası iş birliği modeline dayanan bir kurumsal işleyiş belirlenmiş ve CARICOM'u oluşturan Karayipler Topluluğu ile Karayipler Ortak Pazarı, uluslararası hukuk kişiliği açısından ayrı varlığı bulunan birimler şeklinde düzenlenmiştir.

Üye devletler, CARICOM'un kurulmasından sonra, kurumsal eksiklikler ve iş birliği sürecinin hükümetlerin iradesine dayalı işleyişi gibi bütünleşme önünden engel teşkil eden içsel sorunların yanı sıra, küresel düzeyde ekonomik faaliyetin yoğunlaşması ve coğrafi kapsamının genişlemesi ve devletler arası ticaretin önündeki engellerin seyreltilmesi gibi uluslararası dönüşümlerin etkisi altında,²³ 1980'lerin sonuna doğru bütünleşme sürecine ilişkin bir reform süreci başlatmıştır. Bu süreç dâhilinde, 1973 Chaguaramas Antlaşması'nın kimi maddelerini değiştiren protokoller kabul edilmiş ve nihayetinde CARICOM Tek Pazar ve Ekonomisini İçeren Karayipler Topluluğunu Kuran Revize Edilmiş Chaguaramas Antlaşması, 2001 yılı itibarıyla CARICOM üyesi devletlerce imzalanmaya başlamış ve 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Revize Edilmiş Chaguaramas Antlaşması (RECA), bu antlaşmayla kurulan Topluluğun, 1973 Chaguaramas Antlaşması'yla oluşturulan Karayipler Topluluğu ve Ortak Pazarın yerini aldığını ve CARICOM Tek Pazarı ve Ekonomisini (CSME) kapsadığını düzenlemiştir. Böylece CARICOM, tek bir örgütsel yapı içerisinde hukuki kişiliğe sahip

²³ Bu hususta ayrıca bkz. JESSEN, Anneke/RODRÍGUEZ, Ennio: "The Caribbean Community: Facing the Challenges of Regional and Global Integration", **IDB-INTAL**, Occasional Paper 2, January 1999, <https://publications.iadb.org/en/publication/10893/caribbean-community-facing-challenges-regional-and-global-integration>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

olmuştur. Söz konusu antlaşmada, kurucu antlaşmanın önceki formuna benzer şekilde, ekonomik bütünleşme, işlevsel iş birliği ve ekonomik ilişkiler dâhil olmak üzere dış politika koordinasyonu sütunlarına dayalı bir bölgesel iş birliği öngörülmüştür. 2005 yılında üye devletler, örgüt bünyesinde güvenlik alanında da iş birlikleri geliştirmeye karar vermiş ve 2007’de güvenlik, resmi olarak CARICOM bünyesindeki iş birliği sütunlarından biri haline gelmiştir.²⁴

RECA, 1973 yılında yürürlüğe giren antlaşmayla oluşturan hükümetler arası iş birliği modelini büyük ölçüde korumakla birlikte, karar alma süreçlerine kimi revizyonlar getirmiş ve ayrıca yeni kurumların oluşturulmasını sağlamıştır. İlgili antlaşmada Hükümet Başkanları Konferansı (HBK) ve Topluluk Bakanlar Konseyi (TBK), CARICOM’un ana organları şeklinde benimsenmiştir. Revizyon öncesi kurucu antlaşmada da ana organlardan biri olarak düzenlenen HBK, üye devletlerin hükümet başkanları seviyesinde toplanmaktadır ve örgütün en üst seviyede karar alma organıdır. Bahsi geçen ana organda bağlayıcı kararlar, RECA’da aksi belirtilmedikçe, tüm üye devletlerin olumlu oyuyla tesis edilmektedir. 1973 Chaguaramas Antlaşması’nda örgütün ana organlarından biri olarak belirtilen Ortak Pazar Konseyi (OPK) organının yerini alan ve üye devletlerin bakan seviyesindeki temsilcilerinden oluşan TBK, diğer yetkilerinin yanı sıra, HBK tarafından belirlenen politika öncelikleriyle uyumlu şekilde, kurucu antlaşmada belirlenen iş birliği sütunlarıyla alakalı olarak, aksi RECA’da belirtilmedikçe, nitelikli çoğunluk oy nisabıyla bağlayıcı karar alma yetkisiyle donatılmıştır. Belirtilen ana organların RECA’yla kendilerine tevdi edilen görevleri icra etmesinde yardımcı olmak amacıyla, çeşitli politika alanlarıyla ilgili bakanlık konseyleri oluşturulmuştur. Yardımcı organ statüsündeki bakanlık konseyleri, TBK için belirlenen karar alma usullerine uygun olarak, kendi görev alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla, bağlayıcı kararlar tesis edebilmektedir.

Yukarıda aktarılan bilgiler dikkate alındığında, CARICOM, çok taraflı bir antlaşmayla yasal çerçevesi belirlenen, katılımcılar arasında

²⁴ Bu hususta ayrıca bkz. **CARICOM IMPACS**: CARICOM Crime and Security Strategy 2013: Securing the Region, Adopted at The Twenty-Fourth Inter-Sessional Meeting of the Conference of Heads of Government of CARICOM, 18-19 February 2013, Port-au-Prince, Republic of Haiti, 2013, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/210844.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

öncelikle tek pazar ve ekonomi oluşturulması yoluyla bütünleşme hedefinin sağlanmasının beklendiği ve kurumsal işleyişe sahip bir devletler arası ortaklıktır. Katılımcı devletler, ahde vefa ilkesi uyarınca, RECA'da düzenlenen hususlarla kendilerini bağlamıştır ve antlaşmanın iyi niyetle uygulanması yükümlülüğü altına girmiştir. CARICOM'un yetkili organları, RECA'da düzenlenen unsurlar çerçevesinde, bağlayıcı tasarruflar tesis edebilmektedir. Tesis edilen tasarruflar, kurucu antlaşmada belirtilen amaçların ve politikaların gerçekleştirilmesine yönelik olmalıdır. Bununla birlikte CARICOM'un yetkili organlarınca tesis edilen bağlayıcı kararların üye devletlerin iç hukukunda sonuçlar doğurması, üye devletlerin ek bir tasarrufla söz konusu kararları iç hukuka aktarmasını gerektirmektedir. Bu hususta RECA'nın 240'ıncı maddesinin 1'inci paragrafında "yetkili organların bu Antlaşma kapsamında alınan kararlarının, bu devletlerin vatandaşları için yasal olarak bağlayıcı haklar ve yükümlülükler oluşturmadan önce, üye devletlerin ilgili anayasal prosedürlerine tâbi olacağı" belirtilmektedir. Bu bağlamda CARICOM'un ikincil normları, üye devletlere uluslararası düzeyde yükümlülükler getirmekle birlikte, üye devletlerin ulusal hukuk sistemleriyle ilişkisi bakımından, bütünleşik (integrated) bir hukuk sistemi meydana getirmediği ve bu normların üye devletlerin ülkesinde doğrudan uygulanabilir nitelikte olmadığı söylenebilir.

III. CARICOM VE UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜM YOLLARI

Karayipler Topluluğunu Kuran Antlaşma ile antlaşma eki şeklinde düzenlenen Karayipler Ortak Pazarı kısımlarından oluşan 1973 Chaguaramas Antlaşması'nda²⁵ uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin benimsenen yöntemler, esas itibarıyla hükümetler arası karar alma usullerine uygun şekilde düzenlenmiştir.²⁶ Karayipler Topluluğunu Kuran Antlaşma uyarınca, başta Chaguaramas Antlaşması ekindeki 11'inci ve 12'nci maddeler olmak üzere, aksi belirtilmedikçe, söz konusu antlaşmanın uygulanmasına ve yorumlanmasına dair ortaya çıkabilecek

²⁵ **CARICOM:** The Treaty of Chaguaramas (Treaty Establishing the Caribbean Community and Annex to the Treaty, the Caribbean Common Market), <https://caricom.org/treaties/treaty-establishing-the-caribbean-community/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

²⁶ **O'BRIEN,** Derek: "CARICOM: Regional Integration in a Post-Colonial World", *European Law Journal*, C. 17, S. 5, 2011, s. 639

uyuşmazlıkların HBK tarafından karara bağlanacağı ifade edilmiştir.²⁷ Ortak pazar düzenlemeleri kapsamında, üye devletler tarafından görevlendirilen bakanlık seviyesindeki temsilcilerden oluşan, bağlayıcı karar alma yetkisi olan, kararlarını oy birliğiyle tesis eden ve katılımcı devletlerin bir oyunun bulunduğu OPK,²⁸ uyuşmazlıkların çözümünü içerecek şekilde, ortak pazarın gelişimi ve etkin işleyişiyle görevlendirilmiştir.²⁹ Ayrıca 1973 Chaguaramas Antlaşması ekinde, ortak pazarın işleyişine ilişkin olarak, üye devletler arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümüne dair *ad hoc* nitelikte ve yetkisine başvurulması ihtiyari (isteğe bağlı) olan bir hakemlik usulü de belirlenmiştir.³⁰

1973 tarihli kurucu antlaşmanın revizyonu, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yeni usullerin ve mekanizmaların belirlenmesini beraberinde getirmiş ve belirli CARICOM organları, bu hususta yetkilendirilmiştir. RECA'da, yargı dışı yöntem anlamında, HBK'nin üye devletler arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkları ele alabileceği ve çözüme bağlayabileceği³¹ ve TBK'nin CARICOM organları arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere, antlaşma kapsamında sayılan yükümlülüklerin ihlâli iddialarını değerlendirebileceği düzenlenmiştir.³² Bahsi geçen organların uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin tesis ettiği kararlar, içerik ve usul açısından RECA'da belirtilen hususlara uygun olması kaydıyla, bağlayıcı olabileceği gibi tavsiye niteliğinde de olabilmektedir.³³ Söz konusu CARICOM organlarının yanı sıra Rekabet

²⁷ CARICOM, Treaty Establishing the Caribbean Community, Madde 19.

²⁸ CARICOM, Annex to the Treaty, the Caribbean Common Market, Madde 6 ve 8.

²⁹ CARICOM, Annex to the Treaty, the Caribbean Common Market, Madde 7, Paragraf 1, Bent b.

³⁰ BERRY, David S.: Caribbean Integration Law, Oxford University Press, Oxford, 2014, s. 352-353.

³¹ CARICOM: Revised Treaty of Chaguaramas Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy, Madde 12, Paragraf 8, <https://caricom.org/treaties/revised-treaty-of-chaguaramas-establishing-the-caricom-including-csme/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

³² CARICOM, Revised Treaty of Chaguaramas Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy, Madde 13, Paragraf 4, Bent g.

³³ BERRY, Caribbean Integration Law, s. 353-354.

Komisyonu³⁴ ve Ticaret ve Ekonomik Kalkınma Konseyi³⁵ (COTED) gibi kurumlar da kendi görev alanlarıyla ilgili olarak, sınırlı da olsa, soruşturma yapma, rapor tesis etme, tavsiye kararı alma ve yaptırımında bulunma gibi yetkilere sahiptir.³⁶

RECA'nın 9'uncu bölümü, özellikle olarak CARICOM kapsamında uyuşmazlıkların çözümüne dair düzenlemeleri içermektedir. RECA'nın 187'nci maddesi, RECA'nın uygulanmasına ve yorumlanmasına ilişkin olarak, ilgili bölümdeki düzenlemelerin uyuşmazlıkların çözümünde uygulanacağını ve şu hususları içerdiğini belirtmektedir:

a) Bir üye devlet tarafından alınan fiili veya alınması önerilen bir tedbirin Topluluğun hedefleriyle tutarsız olduğuna veya olabileceğine dair iddialar,

b) Zarara, maruz kalınan veya maruz kalınması muhtemel ciddi zarara, CSME'nin oluşturulması ve işleyişinden beklenen faydaların ortadan kaldırıldığına veya zarar verildiğine dair iddialar,

c) Topluluğun bir organının veya biriminin (body) yetkisi dışında eylemde bulunduğuna dair iddialar,

d) Antlaşmanın bir hedefinin veya amacının gerçekleşmesinin engellenmesine veya tehlikeye düşürüldüğüne dair iddialar.

³⁴ Rekabet Komisyonu, ortak pazarda faaliyet gösteren işletmelerin rekabeti bozucu faaliyetlerini takip etmek ve sınır ötesi uyuşmazlıkları incelemek ve tahkim etmekle yetkilendirilmiştir. Komisyon, sınır ötesi ticari işlemlerle ilgili olarak, faaliyetleri ticarete zarar veren veya rekabeti önleyen, kısıtlayan veya bozan işletmelere karşı kısıtlayıcı veya cezalandırıcı tasarruflarda (determinations) bulunabilmektedir. **CARICOM**, Revised Treaty of Chaguaramas Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy, Madde 173 ve 174.

³⁵ Bağlayıcı karar alabilme yetkisi bulunan COTED, diğer işlevlerinin yanı sıra, ticaretin gelişmesiyle, ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesiyle ve ortak pazarın işleyişinin takip edilmesiyle görevlendirilmiştir. Bu bağlamda, negatif ve pozitif önlemleri içerecek şekilde, COTED'in, ortak pazarın etkin işleyişine yönelik olarak, özellikle bir amacın gerçekleştirilmesine dair belirli bir yasama faaliyetinin üye devletlere gerçekleştirilmesinin talep edilmesi veya üye devletlerin belirli bir hedefe ulaşılmasını engelleyen faaliyetlerinin durdurulması gibi hususlarda, gerekli önlemleri almaya ilişkin bağlayıcı karar alabileceği ifade edilebilir. Bkz. **BERRY**, Caribbean Integration Law, s. 355.

³⁶ **DE MESTRAL C.M.**, Armand: "The Constitutional Functions of the Caribbean Court of Justice", McGill Journal of Dispute Resolution, C. 1, S. 2, 2015, s. 52.

187'nci maddede belirtilen meselelere ilişkin uyuşmazlık çözüm yöntemleri, 188'inci maddede sayılmıştır. 188'inci madde itibarıyla, 187'nci maddede belirtilen meselelere ilişkin uyuşmazlıklar, yalnızca dostça girişim, arabuluculuk, müzakere(ler), uzlaştırma, hakemlik ve yargı yöntemlerinden biriyle çözümlenecektir. Uyuşmazlık tarafları, hakemlik ve yargı yöntemleri dışında, 188'inci maddede sayılan uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri sonuç vermezse, bu yöntemlerden bir başkasını belirleyebilmektedir. CCJ'nin zorunlu ve münhasır yetkisine halel gelmeksizin, uyuşmazlık tarafları, 188'inci maddede öngörülen ihtiyari uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden birine başvurabilir.³⁷ Bu bağlamda RECA, antlaşmanın uygulanmasına ve yorumlanmasına dair üye devletler arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklara yönelik olarak, uluslararası hukukta genel olarak kabul gören yöntemleri benimsemiştir.³⁸

A. Karayipler Adalet Divanı

CCJ, bütünleşme süreci içerisinde antlaşma hedeflerine ulaşılmasını sağlayacak şekilde, RECA'nın yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü amacıyla oluşturulmuş bir yargı organıdır. RECA ve Karayipler Adalet Divanı Kurucu Anlaşması (KADKA), Divanın yetkilerini düzenleyen temel belgeleri oluşturmaktadır.³⁹ Bu temel belgelere ek olarak, Divanın işleyişi, tüzel kişiliği ve yargıçların ayrıcalıkları, dokunulmazlıkları ve görev süreleri gibi Divana ilişkin anlaşmalar ve protokoller kabul edilmiştir.⁴⁰

³⁷ Bu hususta detaylı bir inceleme için bkz. **BERRY**, Caribbean Integration Law, s. 361-382.

³⁸ Sayılan uyuşmazlıkların yargı dışı çözüm yöntemleri içerisinde genel anlamda kabul edilen soruşturma (soruşturma komisyonları vb.) yoluna yer verilmemesi oldukça ilginçtir. Örneğin Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'nın 33'üncü maddesinde uyuşmazlıkların yargı dışı çözüm yöntemlerinde dostça girişime yer verilmemiş ancak soruşturma usulü, bahsi geçen maddede yer almıştır.

³⁹ **KOCKEN**, Joris/**VAN ROOZENDAAL**, Gerda: "Constructing the Caribbean Court of Justice: How Ideas Inform Institutional Choices", European Review of Latin American and Caribbean Studies/Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe, S. 93, 2012, s. 96.

⁴⁰ **BERRY**, Caribbean Integration Law, s. 384-385.

CCJ'nin iki türlü yargı yetkisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, detaylandırılacağı üzere, KADKA ve RECA'da düzenlenen özgün yargı yetkisidir (original jurisdiction). Divanın ikincisi yetkisi, KADKA'da tanzim edilen temyiz yetkisidir.⁴¹ Divan, KADKA'ya taraf olan ve Divanın bu yetkisini kabul eden CARICOM üyesi devletlerde, medeni hukuk ve ceza hukukuyla ilgili davalarda temyiz yetkisine sahiptir.⁴² Çalışmada ele alınan konu itibarıyla yalnızca CCJ'nin özgün yargı yetkisine değinilecektir.

1. Divanın Özgün Yetkisi

RECA ve KADKA⁴³ itibarıyla CCJ, RECA düzenlemelerinin yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümüyle yetkilendirilmiştir. Bu kapsamda RECA'nın 211'inci ve KADKA'nın 12'nci maddelerinde, Divanın ihtilafli yargı yetkisi, KADKA'ya taraf devletler arası uyuşmazlıkları, KADKA'ya taraf devletler ile CARICOM arasındaki uyuşmazlıkları, Doğu Karayıpler Yüksek Mahkemesi de dâhil olmak üzere, KADKA'ya taraf devletlerin ulusal mahkemeleri tarafından gerçekleştirilecek başvuruları (referrals)⁴⁴ ve RECA'nın uygulanması ve yorumlanmasıyla alakalı olarak (gerçek ve tüzel) kişilerce yapılacak müracaatları içermektedir.

RECA'nın 222'nci ve KADKA'nın 24'üncü maddeleri, kişilerin hangi durumlarda, Divan nezdinde davalara taraf olabileceğini düzenlemektedir. RECA'nın 222'nci maddesinde belirtildiği şekilde, imzacı devletlerin gerçek ve tüzel kişilerine, Divanın özel izniyle, aşağıda

⁴¹ **YILMAZ/REÇBER**, "Karayıpler Topluluğu: Hükümetler Arası İş Birliği Yoluyla Bölgesel Bütünleşme Arayışı", s. 77.

⁴² Bu hususta ayrıca bkz. **BERNARD**, Désirée P.: "The Caribbean Court of Justice: A New Judicial Experience", International Journal of Legal Information, C. 37, S. 2, 2009, s. 222-223. **DE MESTRAL C.M.**, "The Constitutional Functions of the Caribbean Court of Justice", s. 64-70.

⁴³ **CARICOM**: Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice, Madde 15, <https://caricom.org/treaties/agreement-establishing-the-caribbean-court-of-justice-cj/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁴⁴ RECA'nın 214'üncü maddesi, bir üye devletin ulusal mahkemesinin önüne gelen bir davada konu olan meselenin çözümünün RECA'nın yorumlanmasıyla veya uygulanmasıyla ilgili olduğu durumlarda, ilgili mahkeme meseleye ilişkin hükme varabilmek için gerekli görürse, hüküm vermeden önce bu ulusal mahkemenin meseleyi Divana sunacağını düzenlemektedir.

belirtilen hallerde, Divan önündeki yargılamalarda taraf olarak yer almalarına izin verilmektedir:

a) Divan, belirli bir durumda, bu Antlaşmanın, bu Antlaşma tarafından veya bu Antlaşma uyarınca bir imzacı tarafa tanınan bir hak veya menfaatin, doğrudan bu kişilerin yararına olacağını amaçladığını tespit etmişse;

b) İlgili kişiler, bu maddenin (a) paragrafında belirtilen hak veya menfaatlerden yararlanma konusunda zarar gördüğünü tespit etmişse;

c) Divan önünde hak sahibi olarak dava açma ehliyetine sahip imzacı taraf:

i) hak iddiasını ileri sürmeyi ihmal etmişse veya reddetmişse; veya

ii) ilgili kişilerin, hak sahibi olan ve dava açma ehliyetine sahip imzacı taraf yerine, iddiayı savunabileceğini açıkça kabul etmişse;

d) Divan, adaletin tesis edilmesinin, kişilerin hak iddiasında bulunmasına cevaz verilmesini gerektirdiğini tespit etmişse.

RECA'nın 217'nci ve KADKA'nın 17'nci maddeleri itibarıyla CCJ, özgün yetkisini kullanırken, uygulanabilir olduğu ölçüde uluslararası hukuk kurallarına veya tarafların uzlaşması halinde, hak ve adalete (hak ve nısfete/nesafete-*ex aequo et bono*) göre karar verebilmektedir. Divan, önüne gelen bir davaya tatbik edilecek hukuk kurallarının bulunmaması veya belirsiz olması durumunda, ilgili davaya ilişkin karar vermekten kaçınamayacağı, bahsi geçen maddelerde belirtilmiştir. Ayrıca Divan, RECA'nın 218'inci ve KADKA'nın 19'uncu maddeleri uyarınca, şayet koşullar gerektiriyorsa, tarafların haklarının korunması amacıyla, geçici koruma önlemleri almakla da yetkilendirilmiştir.

CCJ, RECA düzenlemeleri uyarınca, CSME'nin işleyişiyle bağlantılı şekilde, özellikle olarak Rekabet Komisyonunun kimi kararlarının kurucu antlaşma düzenlemelerine uygunluğunun yargısal denetimiyle (review) yetkilendirilmiştir. RECA'nın 175'inci maddesinin 12'nci paragrafı ile 176'ncı maddesinin 6'ncı paragrafı itibarıyla Divan, özel hukuk kişilerinin ve devletlerin, Rekabet Komisyonunca tesis edilen, CSME içerisindeki rekabeti bozucu eylemlere ve/veya işlemlere yönelik tasarruflarının kurucu antlaşma düzenlemelerine uygun olmadığı iddialarına yönelik değerlendirmede bulunma yetkisine sahiptir.

CCJ, klasik mahiyette uluslararası hukuk sisteminde yer alan diğer uluslararası mahkemelerde olduğu gibi danışma görüşü de

verebilmektedir. Divanın danışma görüşü verme yetkisi, RECA'nın 212'nci ve KADKA'nın 13'üncü maddelerinde düzenlenmiştir. RECA'nın 212'nci maddesinde düzenlendiği haliyle CCJ, yalnızca üye devletlerin veya Topluluk organlarının talep etmesi üzerine, RECA'nın yorumlanmasına ve uygulanmasına dair danışma görüşü verme yetkisiyle donatılmıştır.⁴⁵

RECA'nın 216'ncı maddesinde Divanın zorunlu yargı yetkisi düzenlenmiştir. Üye devletler, herhangi bir özel sözleşme yapmaya gerek olmaksızın, CCJ'nin zorunlu yargı yetkisini kabul etmiştir. KADKA'nın 15'inci maddesinde belirtildiği üzere üye devletler, Topluluk organları ve birimleri ve Divan kararlarının kendileri üzerinde sonuçlar doğurduğu kişiler, Divanın tesis ettiği kararlara uymak durumundadır. Ayrıca ilgili anlaşmada, Divanın yargı yetkisini kullanarak tesis ettiği kararların, imzacı tarafların ülkesindeki tüm mahkemeler ve makamlar tarafından bir yüksek mahkeme kararı şeklinde uygulanmasının sağlanması amacıyla, bu tarafların, mevzuatın yürürlüğe sokulması dâhil olmak üzere, gerekli tüm adımları atma konusunda uzlaştığı ifade edilmiştir.⁴⁶

2. Divanın Yapısı

CCJ'nin yapısının oluşturulmasında, KADKA düzenlemeleri kapsamında ihdas edilen Bölgesel Adli ve Hukuki Hizmetler Komisyonu (bundan sonra Komisyon) belirleyicidir. Komisyon, CCJ Başkanı ile çeşitli bölgesel paydaşların katılımıyla oluşan, görevlerini ifa ederken ayrıcalıklardan ve bağışıklardan yararlanan ve sözleşme yapma yetkisini içerecek şekilde tam hukuki kişiliği bulunan bir birimdir. Söz konusu birimin, Başkan dışındaki Divan yargıçlarının atanması dâhil olmak

⁴⁵ BERNARD, "The Caribbean Court of Justice: A New Judicial Experience", s. 224.

⁴⁶ CARICOM, Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice, Madde 26. Bu hususta kimi çalışmalarda, KADKA'nın 26'ncı maddesinin Divanın temyiz yetkisine ilişkin olduğu ifade edilmiştir. Bkz. BIRDSONG, Leonard: "The Formation of the Caribbean Court of Justice: The Sunset of British Colonial Rule in the English Speaking Caribbean", The University of Miami Inter-American Law Review, C. 36, S. 2/3, 2005, s. 197-227. Ancak Divanın özgün yetkisine ilişkin 2021 tarihli Divan İç Tüzüğü'nde, Divanın özgün yetkisi kapsamında tesis ettiği kararların KADKA'nın 26'ncı maddesine uygun şekilde tatbik edileceği belirtilmiştir. CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: Caribbean Court of Justice Original Jurisdiction Rules 2021, <https://ccj.org/wp-content/uploads/2022/12/Caribbean-Court-of-Justice-Original-Jurisdiction-Rules-2021.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

üzere, Divan personelinin ve çalışanlarının belirlenmesine ve hizmet koşullarının düzenlenmesine dair görevleri bulunmaktadır.⁴⁷

KADKA uyarınca Divan, uluslararası ticaret hukukunu da içerecek şekilde, en az üçü uluslararası hukuk alanında uzman olmak kaydıyla, dokuzdan fazla olmayan yargıçtan ve bir başkandan oluşmaktadır. Başkan hariç yargıçların sayısı, Komisyonun tavsiyesi üzerine, hükümet başkanları tarafından artırılabilir. Divan Başkanı, Komisyonun tavsiyesi üzerine, imzacı tarafların dörtte üç çoğunluğuyla, Başkan dışındaki Divan yargıçları ise Komisyon üyelerinin oy çoğunluğuyla atanmakta veya görevden alınabilmektedir.⁴⁸ Divan üyeleri, ortak hukuk (common law) veya medeni hukuk alanında en az beş yıl adli görevde bulunmuş veya on beş yıldan az olmamak kaydıyla, hukukun uygulanması veya öğretilmesinde görev almış ve yüksek ahlaki değerlere, entelektüel ve analitik yeteneğe, makul muhakeme kabiliyetine ve toplumu anlayabilme yetisine sahip erdemli kişiler arasından belirlenmektedir.⁴⁹

Divan Başkanı, tekrar yenilenmemek kaydıyla, yedi yıllık bir süre için veya yetmiş iki yaşını doldurana kadar görevini sürdürmektedir. Diğer yargıçlar da yetmiş iki yaşını doldurana kadar Divandaki görevlerini devam ettirmektedir. Divan yargıçları, KADKA'nın ilgili maddesinde belirtilen düzenlemelere uygun şekilde, ancak hastalık veya başka bir nedenle görevini yerine getirememesinden veya göreviyle bağdaşmayan bir eylemden ve/veya işleminden ötürü Komisyon tarafından görevden alınabilmektedir. Komisyon, bu kararı almadan önce, usulen görevden alınma konusunu bir mahkemeye göndermelidir. İlgili mahkeme, KADKA'da belirtilen sebeplerden ötürü görevden alma konusunda tavsiye kararı verirse, o halde Komisyon görevden alma kararını tesis edebilmektedir.⁵⁰

2002'de yürürlüğe giren KADKA'da, Divan ve Komisyon giderlerinin, imzacı devletlerce mutabakata varılacak oranlarda, bu devletler tarafından karşılanacağı belirtilmiştir.⁵¹ Bu hususta imzacı

⁴⁷ CARICOM, Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice, Madde 5

⁴⁸ CARICOM, Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice, Madde 4

⁴⁹ BERNARD, "The Caribbean Court of Justice: A New Judicial Experience", s. 235.

⁵⁰ BERRY, Caribbean Integration Law, s. 387.

⁵¹ CARICOM, Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice, Madde 28

devletler, 2004 yılında akdedilen ve aynı yıl yürürlüğe giren anlaşmayla bir Vakıf Fonu ihdas etmiştir.⁵² Tüzel kişiliği haiz söz konusu Vakıf Fonu, Divanın ve Komisyonun operasyon giderlerinin kesintisiz bir şekilde karşılanması amacıyla kurulmuştur. Fonun kaynakları, KADKA'ya taraf devletler, fonun kendi operasyonları ve Divanın bağımsızlığına hanel gelmemesi kaydıyla, diğer üçüncü tarafların katkılarından oluşmaktadır. Vakıf Fonunun idaresi, çeşitli bölgesel paydaşların temsilcilerinin yer aldığı Yönetim Kurulu tarafından icra edilmektedir.⁵³ Bu kapsamda 2006 yılında yürürlüğe giren ve KADKA'nın çeşitli hükümlerini revize eden protokolde, Divanın bulunduğu yerdeki bakım masrafları, ücretler, ödenekler ve KADKA'nın ilgili maddelerinde belirtilen diğer ödemeleri içeren Divan ve Komisyon giderlerinin, imzacı taraflarca mutabakata varılacak ve Vakıf Fonu kurucu anlaşmasının ekinde belirtilen oranlarda, bu tarafların katkılarıyla karşılanacağı belirtilmiştir.⁵⁴

B. Dava Örnekleri

1. Trinidad Cement Limited-TCL Guyana Incorporated ve Guyana Kooperatif Cumhuriyeti Davası

Trinidad Cement Limited (TCL), Trinidad ve Tobago devletinde kurulmuş ve Guyana devletine yabancı şirket olarak kayıtlı bir limitet şirkettir. TCL Guyana Incorporated, Guyana'da kurulmuş ve şirket hisselerinin %80'ninin TCL'ye ait olduğu bir limitet şirkettir. Söz konusu davacı şirketler, 3 Nisan 2008 tarihinde, RECA'nın 222'nci maddesine istinaden, Guyana devletine karşı bir yargılama sürecinin başlatılmasına yönelik özel izin verilmesi için CCJ'ye başvuruda bulunmuştur. Davacı

⁵² **CARICOM:** Caribbean Court of Justice Trust Fund Agreement Enters into Force Court Arrangements Advance, <https://caricom.org/caribbean-court-of-justice-trust-fund-agreement-enters-into-force-court-arrangements-advance/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁵³ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE:** Revised Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice Trust Fund, https://ccj.org/wp-content/uploads/2021/02/ccj_rev_trustfund.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁵⁴ **CARICOM:** Protocol to The Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice Relating to the Tenure of Judges, Rules of Court, Financial Arrangements and Withdrawal from Agreement as well as the Relationship Between Provisions on the Original Jurisdiction of the Caribbean Court of Justice and the Constitutions of States Parties, Madde 4, <https://caricom.org/treaties/protocol-to-the-agreement-establishing-the-ccj-relating-to-the-tenure-of-judges-rules-of-court-financial-arrangements-and-withdrawal/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

taraf, Guyana'nın, COTED'in bu yönde bir kararı olmaksızın, ortak gümrük tarifesi (OGT) kurallarını askıya alarak, üye devletler arasında OGT oluşturulmasını öngören RECA'nın 82'nci maddesinin ihlal edildiğini, söz konusu ihlal nedeniyle rekabet avantajını kaybettiklerini, RECA düzenlemeleri itibarıyla kendilerine sağlanan bir faydadan yararlanamadıklarını ve zarara uğradıklarını ve bu zararın tazmin edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Guyana devleti, COTED bu yönde bir karar almaksızın, OGT'yi askıya aldığı kabul etmiş ancak ilgili şirketlerin, Divan nezdinde dava tarafı olmaya yönelik RECA'da öngörülen koşulları karşılamadığı için dava açma hakkına sahip olmadığını ve RECA'nın ilgili maddesi uyarınca düzenlenen OGT'nin uygulanmamasının, başvuru sahiplerine bir fayda sağlamadığını ve dolayısıyla bir hak kazandırmadığını ileri sürmüştür.⁵⁵

CCJ, belirtilen iddialara konu olan dava sürecinde, RECA'nın çeşitli düzenlemelerini detaylandıran ve açıklığa kavuşturan tespitlerde bulunmuştur. Divana göre ilgili davada kişilerin davaya taraf olma hakkına sahip olup olmadıklarının değerlendirilmesi, RECA düzenlemelerinin dikkatli bir yorumunu gerektirmektedir. Bu hususta Divan, genel olarak antlaşmalarda yer alan düzenlemelerin, farklı çıkarları ve görüşleri bulunan tarafların belirli konulardaki uzlaşısını gösterdiğini ifade etmiş ve özellikle çok taraflı antlaşmalarda, siyasal açıdan kabul edilebilir yorumlara ulaşabilmek amacıyla, antlaşma metninde kullanılan dilin, bilinçli bir şekilde, genellikle açık olmayan bir niteliğe sahip olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Divan, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin (VAHS) 31'inci maddesinin 1'inci paragrafına ve 32'nci maddesine⁵⁶ referans vererek, başvuruda bulunan kuruluşların Divana erişim hakkının olup olmadığına dair karar vermeye ilişkin değerlendirmesini yaparken, RECA'nın bağlamının ve amacının, özel hukuk kişilerinin statüsüne ve rolüne ilişkin antlaşma düzenlemelerinin, RECA'ya taraf devletlerin niyetinin, antlaşma metninin diline atfedilebilecek olağan anlamın ve taraf devletlerin

⁵⁵ CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. AR 1 of 2008 Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated and the Co-operative Republic of Guyana, [2008] CCJ 1 (OJ), https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2008_CCJ_1_OJ.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁵⁶ VAHS'nin ilgili maddeleri için bkz. REÇBER, Uluslararası Hukuk, s. 514.

belgeye ilişkin anlayışını belirleyen müteakip davranışlarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁷

Divan, Guyana devletinin, RECA'nın 222'nci maddesinde düzenlenen, imzacı devletlerin gerçek veya tüzel kişiler ifadesinin, ilgili antlaşmanın 32'nci maddesinin 5'inci paragrafının a bendinde belirtilen, akit tarafların uyruğunda bulunan kişiler anlamına geldiği iddiasını reddetmiştir. Divana göre bir şirketin akit taraflardan birinde kurulması veya bu devletlerden birine kayıt olması, bu şirketin 222'nci maddede belirtilen tüzel kişi kapsamında yer alması için yeterlidir. Divan, Guyana'nın ileri sürmüş olduğu 32'nci maddedeki uyruk kelimesinin, yalnızca yerleşme hakkı, emeğin dolaşımı ve hizmet sunma ile sermaye taşıma hakkına ilişkin düzenlemeler içeren RECA'nın 3'üncü kısmına uygulanacağını açık bir şekilde ifade edildiğini belirtmiştir. Diğer yandan Divan'a göre KADKA'nın 24'üncü maddesi, Guyana'nın söz konusu iddiasına kanıt oluşturmamaktadır. Bu hususta Divan, VAHS'nin 30'uncu maddesinin 3'üncü paragrafına referans vererek, RECA ile KADKA düzenlemeleri arasında bir uyumsuzluk durumunda, RECA düzenlemelerinin uygulanacağını belirtmiştir.⁵⁸ Bu hususlar kapsamında CCJ, RECA'nın 222'nci maddesi uyarınca, başvuruda bulunan şirketlere davada taraf olma özel iznini vermiştir.

Divan, RECA'da hakların ve faydaların her zaman açık bir şekilde tanımlanmadığını ve hakların çoğunun, akit taraflara yüklenen bağıntılı yükümlülüklerden (correlative obligation) türetilebileceğini vurgulamıştır. Aksi özellikle belirtilmedikçe, RECA'da düzenlenen yükümlülükler, üye devletlere (veya bir grup üye devlete) toplu olarak verilmektedir. Bu şekilde bir yükümlülük düzenlendiği durumda, bu yükümlülük, Topluluk genelinde doğrudan tüzel kişilerin yararına olacak bağıntılı bir hak doğurabilir. Bu bağlamda Divan, RECA'nın 82'nci maddesinin üye devletlere bir yükümlülük getirdiğini ve bu yükümlülüğün, Toplulukta bu tür mallarla ilgili iş yapan tüm tüzel veya

⁵⁷ CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. AR 1 of 2008 Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated and the Co-operative Republic of Guyana, [2009] CCJ 1 (OJ), 9 ve 19 Numaralı Paragraflar, https://www.cj.org/wp-content/uploads/2021/02/ar12008_judgement.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁵⁸ CARIBBEAN COURT OF JUSTICE, CCJ Application No. AR 1 of 2008 Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated and the Co-operative Republic of Guyana, [2009] CCJ 1 (OJ), 25, 26, 27, 28 ve 29 Numaralı Paragraflar.

gerçek kişilere potansiyel olarak fayda sağladığını ve bir üye devletin bu yükümlülüğü yerine getirmemesinin kişilere zarar verme olasılığının bulunduğunu ifade etmiştir. Divan, Guyana'nın karşı karşıya olduğu iddialara verdiği yanıtı dikkate alarak, bunların kesinliği konusunda herhangi bir tespitte bulunmadan, başvuruçuların RECA'nın 222'nci maddesinin a ve b paragraflarında belirtilen koşulları yerine getirebileceklerine dair savunulabilir bir görüş/iddia ileri sürdüklerini tespit etmiştir.⁵⁹

CCJ, Guyana devletinin OGT'yi uygulamaması sebebiyle RECA'nın 82'nci maddesini ihlâl ettiğini, davacıların OGT'nin Guyana tarafından uygulanmasının kendilerine fayda sağladığını ve bu kararın alındığı tarihten itibaren 28 gün içerisinde Guyana devletinin CARICOM'a dışarıdan gelen çimento ürününe ilişkin OGT'yi uygulamasına karar vermiştir. Ancak Divan, davacı tarafların tazminat talebini⁶⁰ kabul etmemiştir.⁶¹

2. Shanique Myrie ve Barbados Devleti Davası

Jamaika devleti vatandaşı olan Shanique Myrie, 14 Mart 2011 tarihinde Barbados'taki Grantley Adams Uluslararası Havaalanı'na ulaşmış ancak ülkeye girişi engellenmiş, bir gece havaalanındaki hücrede kalmış ve ertesi gün Jamaika ülkesine geri gönderilmiştir. Bu gelişme ertesinde Myrie, RECA'nın 45'inci maddesi ve 2007'de düzenlenen 28'inci HBK'de tesis edilen karara dayanan serbest dolaşım hakkının ihlâl edildiği, RECA'nın 7'nci ve 8'inci maddelerine aykırı olarak Jamaika uyruklu olması sebebiyle ayrımcılığa maruz bırakıldığı ve Barbados havaalanı görevlileri tarafından kendisine gerçekleştirilen muamelenin ve üst arama eyleminin, temel haklarını ve özgürlüklerini ihlâl edici nitelikte olduğu iddiasıyla, 17 Mayıs 2012'de Barbados devleti aleyhine

⁵⁹ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No. AR 1 of 2008 Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated and The Co-operative Republic of Guyana, [2009] CCJ 1 (OJ), 31, 32, 33, 34 ve 35 Numaralı Paragraflar.

⁶⁰ TCL, duruşmalar sırasında tazminat talebinden vazgeçmiştir.

⁶¹ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**: CCJ Application No. OA 2 of 2009 Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated and the Co-operative Republic of Guyana, [2009] CCJ 5 (OJ), 44 ve 45 Numaralı Paragraflar, https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2009_CCJ_5_OJ.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CCJ nezdinde başvuruda bulunmuştur.⁶² Davacı tarafın iddialarına ilişkin olarak Barbados devleti, 2007 tarihli HBK kararının yalnızca bir uzlaşma (agreement) olduğunu ve RECA'nın 28'inci maddesinde düzenlendiği şekilde bir karar olmadığını, 2007 tarihli HBK tasarrufu bir karar olarak kabul edilse dahi, Antigua ve Barbuda devletinin bu karara çekince koyması ve kararın oy birliğiyle tesis edilmemesi sebebiyle, ilgili kararın yasal açıdan zorunlu bir hak getirmediğini ve RECA'nın 240'ıncı maddesi uyarınca Barbados'un anayasal prosedürlerine tâbi tutulmadığını, kişilerin serbest dolaşım hakkının 2007 tarihli HBK kararına dayandırılması hâlinde, göç ve gümrük prosedürlerinin, RECA'nın 30'uncu maddesinin 2'nci paragrafına uygun biçimde, RECA'nın 3'üncü kısmının işleyişinin dışında tutulan 'işlemler' olması sebebiyle, Barbados sınır yetkililerince serbest dolaşım hakkından yararlanmanın engellenmesinin veya bu hakkın uygulanmasını isteyen kişilere karşı yapıldığı iddia edilen muamelenin RECA kapsamında hukuki açıdan değerlendirilemeyeceğini, Divan 2007 tarihli HBK kararının Topluluk vatandaşları için üye devletlere giriş hakkı tanıdığı sonucuna varsa bile bu hakkın mutlak veya kısıtlanamaz nitelikte olmadığını ve RECA'nın 7'nci ve 8'inci maddelerinin ihlal edilmediğini ileri sürmüştür.⁶³

Myrie'nin Barbados aleyhine Divan nezdinde yaptığı başvuru sonrasında Jamaika devleti, davaya müdahil olma talebini Divana iletmiştir. Jamaika, söz konusu davada verilecek bir kararın kendisinin önemli hukuki menfaatlerini etkileyebileceğini, yargılamanın tarafı olsun ya da olmasın, tüm üye devletler için bağlayıcı bir emsal teşkil edebileceğini belirtmiş ve başvurusunu, RECA'nın 221'inci maddesinin⁶⁴

⁶² **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), 1, 2, 3 ve 4 Numaralı Paragraflar, <https://www.ccj.org/wp-content/uploads/2021/02/2013-CCJ-3-OJ.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁶³ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), 6 Numaralı Paragraf.

⁶⁴ RECA'nın 221'inci maddesi itibarıyla, Divan kararları, 219'uncu madde uyarınca revize edilmedikçe, Divan nezdindeki dava tarafları için hukuken bağlayıcı emsal teşkil etmektedir.

yorumuna dayandırmıştır.⁶⁵ Barbados devleti, çeşitli hukuki gerekçelerle Jamaika'nın davaya müdahil olmasına karşı çıkmıştır.⁶⁶

CCJ, üçüncü tarafların yargılama süreçlerine müdahil olmasını düzenleyen KADKA'nın 18'inci maddesi ile Divanın özgün yetkisine ilişkin Divan İç Tüzüğü'nün 14'üncü kısmının⁶⁷ tanıdığı yetkilere istinaden Jamaika'nın davaya müdahil olma talebini kabul etmiştir. Divan, bu kararı verdiği duruşmada, özellikle Barbados devletinin argümanlarıyla ilgili olarak,⁶⁸ RECA'nın bazı düzenlemelerini detaylandırmıştır. Bu hususta özellikle 221'inci maddeye ilişkin Divanın yorumu dikkate alınmalıdır. Divana göre RECA, çok taraflı ve bölgesel bütünleşme maksatlı bir antlaşmadır ve taraf devletler, bu antlaşmayı imzalayarak ve onaylayarak bir topluluk oluşturma iradesini göstermiştir. RECA'nın ilgili maddeleri itibarıyla üye devletler, antlaşmanın yorumlanmasına ve uygulanmasına dair ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümüne yönelik, Divanın zorunlu ve münhasır yetkisini tasdiklemiş ve vereceği kararlara uymayı açıkça taahhüt etmiştir. Dolayısıyla RECA'nın 221'inci maddesi ile "Divan kararlarının yalnızca uyuşmazlığın tarafları bakımından ve karar verilen dava için bağlayıcı" olduğunu belirtilen Uluslararası Adalet Divanı (UAD) Statüsü'nün 59'uncu maddesi arasında benzerlik kurmak uygun değildir. Belirtilen unsurlar çerçevesinde CCJ, RECA'nın 221'inci maddesine, Divan kararlarının tüm üye devletler ve Topluluk için bağlayıcı bir emsal sistemi oluşturduğu şeklinde bir yorum getirmiş ve bu yorumun, RECA'nın hazırlanması aşamasında da ifade edildiğini belirtmiştir.

⁶⁵ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**: CCJ Application No OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and Barbados, [2012] CCJ 3 (OJ), 10 Numaralı Paragraf, https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2012_CCJ_3_OJ.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁶⁶ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and Barbados, [2012] CCJ 3 (OJ), 12, 13, 14 ve 15 Numaralı Paragraflar.

⁶⁷ Divanın özgün yetkisine ilişkin Divan İç Tüzüğü'nün güncel haliyle 17'nci kısmı.

⁶⁸ Barbados, Jamaika'nın 221'inci maddeyi yorumlama biçiminin doğru olmadığını ileri sürmüştür. Bu devlete göre Divan kararları, yalnızca davaya taraf olan hukuk kişileri için sonuçlar doğurmaktadır. Barbados devleti, bu iddiasını ileri sürerken RECA'nın 221'inci maddesi ile UAD Statüsü'nün 59'uncu maddelerini özdeşleştirmiştir. **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and Barbados, [2012] CCJ 3 (OJ), 12 Numaralı Paragraf.

Divana göre Divan kararları, üye devletlerin eylemlerine rehberlik edebilecek emsal kararlardır ve Topluluk hukukunun açıklanmasına katkı sağlamaktadır.⁶⁹

Divan, uyuşmazlıkların çözümüyle ilgili olarak, RECA düzenlemelerinin yorumunun, antlaşmada belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesine dair yetkili CARICOM organlarının tesis edeceği kararlardan ve diğer tasarruflarından oluşan ve Topluluk hukukunun bir parçasını teşkil eden ikincil normları da kapsadığını belirtmiştir.⁷⁰ Divana göre Antigua ve Barbuda devletinin 2007 tarihli HBK kararına çekince koyması, RECA'nın 28'inci maddesinin 1'inci ve 27'nci maddesinin 4'üncü paragrafları dikkate alındığında, söz konusu kararı hükümsüz yapmamaktadır. Ayrıca kararın alınmasından sonra HBK, diğer CARICOM organları ve yetkilileri tarafından bu kararın uygulanmasına ilişkin alınan tedbirler, söz konusu HBK kararının geçerli ve bağlayıcı olarak değerlendirildiğini göstermektedir.⁷¹ Diğer yandan Divan, uluslararası hukuka ilişkin düalist yaklaşımı benimsemiş bir devletle ilgili olarak, bir antlaşma çerçevesinde tesis edilen bir kararın söz konusu devletin ulusal hukukunda uygulanabilir olması için bu devletin bu kararı iç hukuka aktarmasının gerekli olabileceğini belirtmekle birlikte, söz konusu aktarmanın, Topluluk düzeyinde haklar ve sorumluluklar getirmek için gerekli olmadığını ifade etmiştir.⁷²

Davacının temel haklarının ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla bağlantılı olarak, Divan, yetkisinin RECA'nın yorumlanması ve uygulanmasıyla sınırlı olduğunu ve uluslararası insan hakları sözleşmeleri kapsamında, davacı tarafın insan hakları ihlallerine ilişkin iddiasıyla ilgili doğrudan bir yetkisinin bulunmadığını belirtmiştir.

⁶⁹ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and Barbados, [2012] CCJ 3 (OJ), 17, 18, 19, 20 ve 22 Numaralı Paragraflar.

⁷⁰ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), 8 Numaralı Paragraf.

⁷¹ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), 45, 46, 47 ve 48 Numaralı Paragraflar.

⁷² **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), 52, 54 ve 55 Numaralı Paragraflar.

Bununla birlikte CCJ, RECA'nın 217'nci maddesi uyarınca, uluslararası bir mahkeme olarak, Topluluk hukukunu şekillendirirken ve geliştirirken, uluslararası insan hakları hukukunu dikkate alabileceğini ve dikkate alması gerektiğini ayrıca not etmiştir.⁷³

Tarafların iddialarını kapsamlı ve detaylı bir şekilde değerlendiren Divan, yargılama sonucunda Barbados devletinin, serbest dolaşıma ilişkin olarak RECA'nın 45'inci maddesini ve 2007 tarihli HBK kararını ihlal ettiğine, davacı tarafa maddi ve manevi tazminat ödemesine ve davacı tarafın mahkeme masraflarını karşılamasına hükmetmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME

CARICOM, kuruluşu çok taraflı bir antlaşmaya dayanan bölgesel bir örgüttür. Örgütün belirlenen hedeflerinin somut sonuçlara dönüşmesi, kurucu antlaşmadan ve bu kurucu antlaşmayla yetkilendirilen CARICOM kurumlarının tesis ettiği kararlardan oluşan bütünleşme hukukunun uygulanmasına bağlıdır. RECA'nın 9'uncu maddesi uyarınca, üye devletler de kurucu antlaşma düzenlemelerinden ve yetkili organların tesis edeceği kararlardan doğan sorumluluklarını yerine getirmeyi, belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmayı ve bunlara aykırı eylemlerden kaçınmayı taahhüt etmiştir. Bu bağlamda CARICOM hukuku normlarının, muhatap olan hukuk kişilerince usulüne uygun bir şekilde uygulanması, sağladığı haklardan yararlanılması ve getirdiği olası sorumlulukların yerine getirilmesi sağlanabiliyorsa ortada bir sorunun olmadığı söylenebilir. Ancak özellikle taraf devletlerce CARICOM hukuku yorumlanırken veya uygulanırken bir uyuşmazlığın ortaya çıkması halinde, bu uyuşmazlığın CARICOM hukukuna göre çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

RECA'da, uyuşmazlıkların çözümüne dair karma bir yöntem öngörülmüş ve bazı CARICOM organları, bu hususta yetkilendirilmiştir. Belirtilen uyuşmazlık çözüm mekanizmaları içerisinde CCJ, ayrıcalıklı bir konumdadır zira RECA'da düzenlenen ihtiyari uyuşmazlık çözüm yöntemlerine, CCJ'nin zorunlu ve münhasır yetkisine halel gelmeyecek şekilde başvurulması gerekmektedir. Esasen CCJ'nin CARICOM bütünleşmesi içerisindeki ayrıcalıklı rolü, üye devletlerce de ikrar

⁷³ CARIBBEAN COURT OF JUSTICE, CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), 10 Numaralı Paragraf

edilmiştir. Öyle ki RECA'nın giriş kısmının sondan ikinci cümlesinde, akit tarafların, RECA'nın yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili olmak kaydıyla, CCJ'nin özgün yetkisinin, CSME'nin etkin işleyişi için önemini teyit ettiği ifade edilmiştir. Bu durum, Divan tarafından da doğrulanmıştır. Divana göre üye devletler, RECA'yı imzalayıp yürürlüğe sokarak ve Divana, RECA düzenlemelerinin yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıkların çözümüne yönelik zorunlu ve münhasır yargı yetkisi vererek, CARICOM'u kural merkezli bir sisteme dönüştürmüş ve böylece hukukun üstünlüğüne dayalı bir bölgesel sistemin ortaya çıkmasını tasdik etmiştir.⁷⁴

CCJ'nin yapısı dikkate alındığında, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin üye devletlerden bağımsız karar alma kabiliyetinin ileri seviyede olduğu söylenebilir. Divan yargıçlarının seçiminin tüzel kişiliği haiz ve sivil toplum temsilcilerini içeren bölgesel paydaşlarca gerçekleştirilmesi, seçilen yargıçların yetmiş iki yaşına kadar görevde kalabilmesi ve özellikle Divan giderlerinin karşılanmasına yönelik özerk bir finansal kaynağın bulunması,⁷⁵ Divanın özerkliğini yapısal olarak güçlendiren faktörler şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte Divan yargıçlarının Komisyon tarafından görevden alınması, yargıçların bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesine zarar verici nitelikte değerlendirilebilir. Zira yargıçların Komisyonun kendilerini görevden alma endişesini taşıması, görevlerini yerine getirirken bir baskı unsuru olarak devreye girebilir.⁷⁶ Diğer yandan üye devletlerin uyuşmanda bulunan gerçek ve tüzel kişilere

⁷⁴ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE:** CCJ Application No. AR 3 of 2008 Between Trinidad Cement Limited and the Caribbean Community, [2009] CCJ 2 (OJ), 32 Numaralı Paragraf, https://ccj.org/judgments/ar3_2008/ar32008.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁷⁵ **LLIVINA,** Carina Alcoberro: "Small States and Regional Dispute Resolution Mechanisms: The Caribbean and Pacific Experiences", Butler, Petra/Lein, Eva/Salim, Rhonson (editörler), *Integration and International Dispute Resolution in Small States*, Springer Publishing, Cham, 2018, s. 42-43.

⁷⁶ Uluslararası yargı organlarında görev yapan yargıçların görevden alınmasında yetki kullanan birim, genellikle bu yargıçların görev yaptıkları yargı organı olmaktadır. Örneğin UAD yargıçları, UAD Statüsü'nün 18'inci maddesi itibarıyla UAD Genel Kurulu tarafından oy birliğiyle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yargıçları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 23'üncü maddesinin 3'üncü paragrafı gereğince diğer yargıçların üçte iki oy çokluğuyla ve ABAD yargıçları, ABAD Statüsü Hakkında Protokol'ün 6'ncı maddesi itibarıyla Genel Kurul (diğer tüm yargıçlar ve savcılar) tarafından oy birliğiyle görevden alınabilmektedir.

doğrudan veya üye devletlerin ulusal mahkemeleri aracılığıyla dolaylı şekilde Divana erişim imkânının tanınmasının, CARICOM hukukunun gerçek ve tüzel kişilere haklar ve menfaatler sağladığı da göz önünde bulundurulduğunda, oluşturulmaya çalışılan bölgesel rejimin yasallaşma seviyesini destekler mahiyette bir durum olduğu söylenebilir. Bu şekilde özel hukuk kişilerine, Shanique Myrie ve Barbados devleti davasında görülebileceği üzere, CARICOM bünyesinde oluşturulan yasal rejim dâhilinde sunulan haklara veya menfaatlere ilişkin olarak yargısal koruma temin edilmektedir.

Divanın özgün yetkisinin hukuki kapsamı, giriş kısmında üzerinde durulan uluslararası mahkemelerinin işlevlerinin çeşitlenmesi olgusu da dikkate alındığında, birkaç boyut göz önünde bulundurularak değerlendirilebilir. Divan, öncelikle bir uyuşmazlık çözüm mahkemesidir. Çerçevesi kurucu antlaşmanın 187'nci maddesinde çizilen uyuşmazlık konularıyla müteallik olarak, CCJ, RECA'nın 211'inci ve KADKA'nın 12'nci maddelerinde düzenlenen ihtilaflı yargı yetkisi dâhilinde, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin bağlayıcı nitelikte hüküm verebilmektedir. 187'nci madde uyarınca CCJ, RECA'nın yorumlanmasına ve uygulanmasına dair ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünü görevlendirilmekle birlikte, Shanique Myrie ve Barbados devleti davasında RECA'nın 9'ncü maddesini de referans vererek, RECA'nın yorumlanmasının kaçınılmaz olarak Topluluk organlarının ve birimlerinin kararlarını da kapsadığını belirtmiştir. Bu çerçevede Divan, uyuşmazlıkların çözümünde, CARICOM'un yetkili organlarının tesis ettiği ve CARICOM hukukunun bir parçasını teşkil eden kararları da yorumlama yetkisine sahip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Divan, 187'nci maddede belirtilen uyuşmazlık meseleleriyle alakalı olarak, kurucu antlaşmanın uygulanması ve yorumlanmasıyla ilgili ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümüne dair karar tesis ederken, RECA'nın 217'nci ve KADKA'nın 17'nci maddelerinde belirtilen hususlara uygun karar vermektedir. Bu husus, Shanique Myrie ve Barbados devleti davasında, Divan tarafından teyit edilmiş ve Divan, davacının insan hakları ihlaline ilişkin iddiasına yönelik bir değerlendirmede bulunmamıştır. Bununla birlikte Divan, yine aynı davada, RECA'nın 217'nci maddesini referans göstererek, CARICOM

hukukunun gelişiminde uluslararası insan hakları hukukunun dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.⁷⁷

CCJ, kısmen de olsa, CARICOM kurumlarının tasarruflarının CARICOM hukukuyla uyumlu olup olmadığını yargı yetkisi itibarıyla değerlendirmeye alabilmektedir. Bu hususta özellikli olarak RECA'nın 187'nci maddesinin 1'inci paragrafının c bendi⁷⁸ ile Rekabet Komisyonunun rekabeti bozucu faaliyetlere yönelik tasarruflarının hukuki açıdan değerlendirilmesine dair düzenlemeler dikkate alındığında, CCJ'nin, kısıtlı da olsa, uyuşmazlıkların çözümü konusunda, bölgesel düzeyde idari eylemlerin ve/veya işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlediği söylenebilir. Ancak Divan, bütünleşme sürecine ve RECA'yı yorumlamaya yönelik genel yaklaşımına paralel olarak, CARICOM kurumlarının tasarruflarını yargı görevi kapsamında değerlendirirken her bir dava konusu işlemi kendi özel koşulları kapsamında ele alarak içtihadını da geliştirmektedir. Öyle ki TCL ve Rekabet Komisyonu davasında, Divan, zorunlu ve münhasır yargı yetkisi ışığında, RECA'nın normatif boyutunu da dikkate alarak, kurucu antlaşmayla oluşturulmuş olan CARICOM'un hiçbir kurumunun, Divanın yargısal denetiminden azade olmadığını ifade etmiştir.⁷⁹ Kurucu

⁷⁷ Nitekim Divan, Tomlinson davasında da davacı Tomlinson'un serbest dolaşım hakkından yararlanma konusunda ayrımcı muameleye maruz kaldığı iddiasıyla Divan nezdinde yargılama sürecinin başlatılmasına dair özel izine ilişkin kararını tesis ettiği duruşmada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi birimlerinin, davaya konu olan iddiayla ilgili kararlarını dikkate almıştır. CASERTA, Salvatore/MADSEN, Mikael Rask: "Consolidation Supranational Authority: A Commentary on the Caribbean Court of Justice's Decisions in the Tomlinson Case", Legal Studies Research Paper Series, S. 76, 2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2856227, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁷⁸ Belirtilen bağlamda, ilgili bendin tatbik edildiği bir davada Divanın yorumu için bkz. **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**, CCJ Application No. AR 3 of 2008 Between Trinidad Cement Limited and the Caribbean Community, [2009] CCJ 2 (OJ), 27 ve 30 Numaralı Paragraflar. **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**: CCJ Application No. OA 1 of 2009, Between Trinidad Cement Limited and the Caribbean Community, [2009] CCJ 4 (OJ), 35 ve 36 Numaralı Paragraflar, https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2009_CCJ_4_OJ.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

⁷⁹ **CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**: CCJ Application No OA 1 of 2012 Between Trinidad Cement Limited and the Competition Commission, [2012] CCJ 4 (OJ), 16 Numaralı Paragraf, https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2012_CCJ_4_OJ.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

antlaşma dâhilinde, ulusal birimlerin eylemlerinin ve/veya işlemlerinin hukuki denetimine ilişkin CCJ'nin açık bir yetkisi bulunmamaktadır. Ancak ulusal mahkemelerin gerçekleştireceği başvurularda veya özel hukuk kişilerine davacı olarak Divan önündeki davalarda taraf olma izninin verildiği durumlarda, meselenin içeriğine bağlı olmakla birlikte, RECA kapsamında ulusal tasarrufların, eylemlerin ve/veya işlemlerin, dolaylı da olsa ve ilgili davada CARICOM hukukuyla alakalı olmak kaydıyla, değerlendirmeye alınması olasıdır.⁸⁰

Daha önce de belirtildiği üzere Divan, CARICOM'un yetkili organlarınca tesis edilen kararları, Topluluk hukukunun bir parçası olarak değerlendirmiş ve uyuşmazlıkların çözümünde ikincil normları da yorumlama yetkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte RECA ve KADKA itibarıyla Divan, ikincil normların içeriğinin geçerliliğine ve/veya geçersizliğine yönelik açık yetkilerle donatılmamıştır. Başka bir deyişle Divan, Topluluk kurumlarının tesis ettiği kararların, RECA'nın normatif boyutuna ve hedeflerine uygun olup olmadığı konusunda doğrudan yetkilendirilmemiştir. Ancak bu konuda Divanın yetkili olmadığına dair yasaklayıcı bir düzenleme de bulunmamaktadır.⁸¹ Bu durum, üye devletlerin iç hukuk mevzuatı açısından da belirtilebilir. Divan, üye devletlerin iç hukuk normları ile CARICOM normları arasında uyuşmazlık olduğunda, CARICOM hukukunu önceleyen bir tutum benimsemektedir. Divana göre 'Devletler Topluluğu' fikri ve kavramı, kaçınılmaz olarak, yeni bir yasal düzen içerisinde, belirli alanlarda üye devletlerin egemenliğine kısıtlamalar getirilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda Divan, Topluluk düzeyinde, CARICOM mevzuatı ile ulusal mevzuat arasındaki bir uyuşmazlık durumunda, önceliğin birincisine verilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁸² Ancak RECA ve KADKA itibarıyla Divan, üye devletlerin iç hukuk kurallarının, içerik açısından CARICOM hukukuna uygunluğunun denetimi konusunda doğrudan yetkilendirilmemiştir.

İhtilaflı yargı yetkisi dâhilinde CCJ'nin tesis ettiği kararlar bağlayıcıdır ve üye devletler, Topluluk organları ve birimleri ve Divan

⁸⁰ ALTER, The New Terrain of International Law: Courts, Politics, Rights, s. 378.

⁸¹ ALTER, The New Terrain of International Law: Courts, Politics, Rights, s. 395.

⁸² CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), 69 Numaralı Paragraf.

kararlarının kendileri üzerinde sonuçlar doğurduğu kişiler, bu kararlara riayet etmek durumundadır. Ayrıca Divanın yargı yetkisini kullanarak tesis ettiği kararların, bir yüksek mahkeme kararları gibi, KADKA'ya taraf devletlerin ülkesindeki yetkili makamlarca uygulanmasının sağlanmasına ilişkin olarak, imzacı tarafların uzlaştığı, KADKA'da düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Topluluk hukuku kapsamındaki yasal yükümlülüklerin üye devletler veya üye devletlerin yetkili makamları tarafından ihlâl edilmesi durumunda, zorunlu yargı yetkisi bulunan ve özel hukuk kişilerinin müracaatta bulunma imkânının tanındığı CCJ'nin, tesis ettiği kararlar yoluyla, üye devletlerin yasal yükümlülüklerine uygun tasarruflarda veya eylemlerde bulunmasının sağlanmasına yönelik yetkilerle donatıldığı ifade edilebilir. Bununla birlikte RECA ve KADKA'da, tesis edilen kararların uygulanmaması durumunda, bu duruma yönelik nasıl bir prosedür izleneceğine ilişkin düzenlemeler bulunmamaktadır. Ayrıca CARICOM bünyesinde, tevdi edilen yetkiler açısından, Avrupa Komisyonu benzeri, genel çerçevede yürütme yetkisiyle donatılmış, kurucu antlaşmaların uygulanmasıyla görevlendirilmiş ve üye devletlerden bağımsız olan bir organ bulunmamaktadır.⁸³ Bu hususta kimi CARICOM organlarına sınırlı yetkiler verilmiştir. RECA'da 'Topluluğun başlıca idari organı' şeklinde tanımlanan Sekretarya bünyesinde, CARICOM'un en yüksek idari amiri konumundaki Genel Sekretere, diğer görevlerinin yanı sıra, CARICOM dâhilinde alınan kararların uygulanması sürecine destek vermesi ve bu hususta raporlar hazırlaması gibi bazı denetim/gözetim yetkileri tevdi edilmiştir.⁸⁴ Esas itibarıyla üye devletlerle ve diğer Topluluk organlarıyla ilişkilerinde HBK'ye yardımcı olması amacıyla kurulan Büro biriminin, RECA itibarıyla, TBK'ye önerilerde bulunma ve Topluluk kararlarının uygulanmasını kolaylaştırma gibi görevleri bulunmaktadır.⁸⁵ Rekabet Komisyonu da kendi görev alanıyla ilgili kısıtlı gözetim, denetim ve yaptırımında bulunma yetkisini haizdir. Bu bakımdan genel kapsamda CARICOM hukukunun uygulanmasına ilişkin olarak CARICOM

⁸³ O'BRIEN, Derek/MORANO-FOADI, Sonia: "The Caribbean Court of Justice and Legal Integration within CARICOM: Some Lessons from the European Community", *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, C. 8, S. 3, s. 404.

⁸⁴ BERRY, *Caribbean Integration Law*, s. 85-88.

⁸⁵ BERRY, *Caribbean Integration Law*, s. 75.

bünyesinde etkin bir mekanizmasının bulunmaması, CCJ'nin etkinliği açısından da olumsuz bir durum şeklinde değerlendirilebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada, 1973 yılında başlayan ve esas itibarıyla hükümetler arası iş birliği yöntemine dayalı bir işleyiş gösteren CARICOM bütünleşme süreci içerisinde, kurucu antlaşma düzenlemelerinin yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin olarak ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü konusunda yetkilendirilen CCJ'nin CARICOM bütünleşme sürecinin gelişimine etkisi nedir sorusuna, Abbot ve diğerleri tarafından geliştirilen yasallaşma kavramının sunduğu analitik çerçeve kapsamında yanıt aranmıştır. Karayipler bölgesinde bulunan küçük devletlerce kurulan CARICOM'un kurucu antlaşmasında yer alan düzenlemeler ve yetkili organlarının tesis ettiği kararlar, bütünleşme yönelimli iş birliği sürecinin yasal bir rejim içerisinde işleyişini sağlamaktadır. Bu işleyişin etkinliği, kurucu antlaşma düzenlemelerinin ve bu düzenlemelere dayalı ikincil normların yeknesak bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir. CARICOM hukukunun yorumlanması ve/veya uygulanması kaynaklı uyuşmazlıkların, oluşturulan yasal rejim dâhilinde hâlli, açıktır ki söz konusu hukuk sisteminin etkinliğini destekleyecektir. Çalışmada yararlanılan analitik çerçeve bağlamında, CCJ'nin bu husustaki konumuna yönelik şu tespitlerde bulunulabilir.

CARICOM hukukunun yorumlanması ve/veya uygulanması kaynaklı uyuşmazlıkların çözümüne dair, ilgili örgüt bünyesinde faaliyet gösteren, öncelikli olarak uluslararası hukuk kurallarını tatbik eden, tesis ettiği kararları bağlayıcı olan ve zorunlu yargı yetkisi bulunan bir mahkemenin yetkilendirilmesi, genel kapsamda bütünleşme rejiminin yasallaşma seviyesini destekleyen bir faktördür. CCJ, tesis ettiği kararlarda, kurucu antlaşma düzenlemelerini ve CARICOM'un yetkili organlarınca alınan kararları yorumlamakta, detaylandırmakta ve açıklığa kavuşturmaktadır. Böylece CARICOM hukukunun uygulanabilirlik seviyesi geliştirilmekte ve CARICOM hukukuna muhatap olan hukuk kişileri açısından, ilgili hukuk düzeninin normlarının kullanılabilirliği ve başvurulabilirliği desteklenmektedir. Ayrıca CCJ'nin önüne gelen davalarda RECA'nın normatif boyutunu, hedeflerini ve bağlamını dikkate alarak karar tesis ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Divan, bütünleşme sürecinin hukuksal bakımdan derinleşmesine de katkı vermektedir. CARICOM hukuku normlarının

kullanılabilirliğinin ve başvurulabilirliğinin desteklenmesi ve bütünleşme sürecinin hukuksal derinleşmesine katkı verilmesi hususları dikkate alındığında, CCJ'nin, RECA'ya taraf devletlerin taahhütlerinin yasallık seviyesini ve dolayısıyla güvenilirliğini güçlendirdiği, içtihat yoluyla yönetişimi olanaklı hâle getirdiği ve oluşturulmak istenen yasal rejimin uygulanma maliyetini düşürdüğü söylenebilir.

CCJ'nin, bu çalışma kapsamında üzerinde durulan, CARICOM hukukunun etkinliği ve bütünleşme sürecinin işleyişi açısından katkıları ve işlevleriyle birlikte, örgüt bünyesinde oluşturulan hukuk sistemi ve kurumsal işleyiş kaynaklı faktörler dâhilinde, CARICOM bütünleşmesinin karşı karşıya olduğu sorunları paylaştığı söylenebilir. Şöyle ki CARICOM, sömürge geçmişi bulunan ve göreceli olarak bağımsızlığını geç kazanmış devletlerden oluşan bir üyelik kompozisyonuna sahiptir. Bu bakımdan üye devletler, egemenlik yetkilerinin korunması konusunda oldukça hassastır. Nitekim bütünleşme yönelimli bir örgüt olmakla birlikte, CARICOM'un kurumsal işleyişinin büyük ölçüde üye devletlerin iradesine bağımlı olması ve örgüt bünyesinde bütünleşik bir hukuk sisteminin oluşturulmasının öngörülmemesi, bu durumun göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Tabiatıyla bu durumun, CCJ'nin etkinliği bakımından da sonuç doğurma potansiyeli bulunmaktadır. Diğer yandan CARICOM üyesi devletler CCJ kararlarının bir üst mahkeme kararı gibi uygulanması konusunda taahhütte bulunmakla birlikte, Divan tarafından verilen hükümlerin uygulanmasının denetimi konusunda güçlü yetkilerle donatılmış mekanizmaların oluşturulmaması hem öngörülen uyuşmazlık çözüm mekanizmasının etkinliği hem de CARICOM rejiminin yasallaşma seviyesi açısından olumsuz bir durum şeklinde görülebilir.

KAYNAKÇA

- ABBOTT**, Kenneth W./**KEOHANE**, Robert O./**MORAVCSIK**, Andrew/**SLAUGHTER**, Anne-Marie/**SNIDAL**, Duncan: "The Concept of Legalization", International Organization, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 401-419.
- ABBOTT**, Kenneth W./**SNIDAL**, Duncan: "Hard and Soft Law in International Governance", International Organization, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 421-456.
- ALTER**, Karen J.: "The Global Spread of European Style International Courts", West European Politics, C. 35, S. 1, 2012, s. 135-154.
- ALTER**, Karen J.: The New Terrain of International Law: Courts, Politics, Rights, Princeton University Press, Princeton, 2014.
- BERNARD**, Désirée P.: "The Caribbean Court of Justice: A New Judicial Experience", International Journal of Legal Information, C. 37, S. 2, 2009, s. 219-238.
- BERRY**, David S.: Caribbean Integration Law, Oxford: Oxford University Press, Oxford, 2014.
- BIRDSONG**, Leonard: "The Formation of the Caribbean Court of Justice: The Sunset of British Colonial Rule in the English Speaking Caribbean", The University of Miami Inter-American Law Review, C. 36, S. 2/3, 2005, s. 197-227.
- BÖRZEL**, Tanja A./**RISSE**, Thomas: "Diffusing (Inter-)Regionalism: The EU as A Model of Regional Integration", KFG Working Paper Series, 7, 2009. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ss0ar-368027>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).
- CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**: Caribbean Court of Justice Original Jurisdiction Rules 2021, <https://ccj.org/wp-content/uploads/2022/12/Caribbean-Court-of-Justice-Original-Jurisdiction-Rules-2021.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).
- CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**: Revised Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice Trust Fund, https://ccj.org/wp-content/uploads/2021/02/ccj_rev_trustfund.pdf, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).
- CARIBBEAN COURT OF JUSTICE**: CCJ Application No OA 002 of 2012 Between Shanique Myrie and Barbados, [2012] CCJ 3 (OJ),

https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2012_CCJ_3_OJ.pdf,
(Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No OA 1 of 2012
Between Trinidad Cement Limited and the Competition
Commission, [2012] CCJ 4 (OJ), https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2012_CCJ_4_OJ.pdf, (Erişim Tarihi:
09.04.2024)

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. AR 1 of 2008
Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated
and the Co-operative Republic of Guyana, [2008] CCJ 1 (OJ).
https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2008_CCJ_1_OJ.pdf,
(Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. AR 1 of 2008
Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated
and the Co-operative Republic of Guyana, [2009] CCJ 1 (OJ),
https://www.ccj.org/wp-content/uploads/2021/02/ar12008_judgement.pdf,
(Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. AR 3 of 2008
Between Trinidad Cement Limited and the Caribbean
Community, [2009] CCJ 2 (OJ),
https://ccj.org/judgments/ar3_2008/ar32008.pdf, (Erişim Tarihi:
09.04.2024).

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. OA 002 of 2012
Between Shanique Myrie and the State of Barbados and the State
of Jamaica, [2013] CCJ 3 (OJ), <https://www.ccj.org/wp-content/uploads/2021/02/2013-CCJ-3-OJ.pdf>, (Erişim Tarihi:
09.04.2024).

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. OA 1 of 2009,
Between Trinidad Cement Limited and the Caribbean
Community, 2009] CCJ 4 (OJ), https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2009_CCJ_4_OJ.pdf, (Erişim Tarihi:
09.04.2024).

CARIBBEAN COURT OF JUSTICE: CCJ Application No. OA 2 of 2009
Between Trinidad Cement Limited TCL Guyana Incorporated
and the Co-operative Republic of Guyana, [2009] CCJ 5 (OJ),

https://ccj.org/wp-content/uploads/2023/03/2009_CCJ_5_OJ.pdf,
(Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARICOM IMPACS: CARICOM Crime and Security Strategy 2013: Securing the Region, Adopted at The Twenty-Fourth Inter-Sessional Meeting of the Conference of Heads of Government of CARICOM, 18-19 February 2013, Port-au-Prince, Republic of Haiti, 2013, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/210844.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARICOM: Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice, <https://caricom.org/treaties/agreement-establishing-the-caribbean-court-of-justice-ccj/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARICOM: Caribbean Court of Justice Trust Fund Agreement Enters into Force Court Arrangements Advance, <https://caricom.org/caribbean-court-of-justice-trust-fund-agreement-enters-into-force-court-arrangements-advance/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARICOM: Protocol to The Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice Relating to the Tenure of Judges, Rules of Court, Financial Arrangements and Withdrawal from Agreement as well as the Relationship Between Provisions on the Original Jurisdiction of the Caribbean Court of Justice and the Constitutions of States Parties, <https://caricom.org/treaties/protocol-to-the-agreement-establishing-the-ccj-relating-to-the-tenure-of-judges-rules-of-court-financial-arrangements-and-withdrawal/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARICOM: Revised Treaty of Chaguaramas Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy, <https://caricom.org/treaties/revised-treaty-of-chaguaramas-establishing-the-caricom-including-csme/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CARICOM: The Treaty of Chaguaramas (Treaty Establishing the Caribbean Community and Annex to the Treaty, the Caribbean Common Market), <https://caricom.org/treaties/treaty->

establishing-the-caribbean-community//, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CASERTA, Salvatore/**MADSEN**, Mikael Rask: “Consolidation Supranational Authority: A Commentary on the Caribbean Court of Justice’s Decisions in the Tomlinson Case”, Legal Studies Research Paper Series, S. 76, 2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2856227, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

CASERTA, Salvatore: International Courts in Latin America and the Caribbean: Foundations and Authority, Oxford University Press, Oxford, 2020.

DE MESTRAL C. M.: Armand: “The Constitutional Functions of the Caribbean Court of Justice”, McGill Journal of Dispute Resolution, C. 1, S. 2, 2015, s. 43-75.

GUZMAN, Andrew T.: “International Tribunals: A Rational Choice Analysis”, University of Pennsylvania Law Review, C. 157, 2008, s. 171-235.

HELPER, Laurence R./**SLAUGHTER**, Anne-Marie: “Why States Create International Tribunals: A Response to Professors Posner and Yoo”, California Law Review, C. 93, S. 3, 2005, s. 899-956.

JESSEN, Anneke/**RODRÍGUEZ**, Ennio: “The Caribbean Community: Facing the Challenges of Regional and Global Integration”, **IDB-INTAL**, Occasional Paper 2, January 1999, <https://publications.iadb.org/en/publication/10893/caribbean-community-facing-challenges-regional-and-global-integration>, (Erişim Tarihi: 09.04.2024).

KAHLER, Miles: “Conclusion: The Causes and Consequences of Legalization”, International Organization, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 661-683.

KEOHANE, Robert O./**MORAVCSIK**, Andrew/**SLAUGHTER**, Anne-Marie: “Legalized Dispute Resolution: Interstate and Transnational”, International Organization, C. 54, S. 3, Legalization and World Politics, 2000, s. 457-488.

KOCKEN, Joris/**VAN Roozendaal**, Gerda: “Constructing the Caribbean Court of Justice: How Ideas Inform Institutional Choices”, European Review of Latin American and Caribbean

Studies/Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe, S. 93, 2012, s. 95-112,

LLIVINA, Carina Alcoberro: "Small States and Regional Dispute Resolution Mechanisms: The Caribbean and Pacific Experiences", Butler, Petra/Lein, Eva/Salim, Rhonson (editörler), Integration and International Dispute Resolution in Small States, Springer Publishing, Cham, 2018, s. 27-59.

MADSEN, Mikael Rask: "Judicial Globalization: The Proliferation of International Courts", Cassese, Sabino (Editör), Research Handbook on Global Administrative Law, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2016, s. 282-302.

NYMAN-METCALF, Katrin/**PAPAGEORGIOU**, Ioannis: Regional Integration and Courts of Justice, Intersentia Publishing, Antwerpen, 2005.

O'BRIEN, Derek/**MORANO-FOADI**, Sonia: "The Caribbean Court of Justice and Legal Integration within CARICOM: Some Lessons from the European Community", The Law and Practice of International Courts and Tribunals, C. 8, S. 3, s. 399-429.

O'BRIEN, Derek: "CARICOM: Regional Integration in a Post-Colonial World", European Law Journal, C. 17, S. 5, 2011, s. 630-648.

O'CONNELL, Mary Ellen/**VANDERZEE**, Lenore: "The History of International Adjudication", Romano, Cesare Pr./Alter, Karen J./Shany, Yuval (Editörler), The Oxford Handbook of International Adjudication, Oxford University Press, Oxford, 2014, s. 40-62.

PAZARCI, Hüseyin: Uluslararası Hukuk, 3. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara 2005.

REÇBER, Kamuran: Avrupa Birliği Hukuku ve Temel Metinleri, 3. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018.

REÇBER, Kamuran: Uluslararası Hukuk, 5. Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2023.

ROMANO, Cesare P.R.: "The Proliferation of International Judicial Bodies: The Pieces of the Puzzle", New York University Journal of International Law and Politics, C. 31, 1999, s. 709-751.

- SÖDERBAUM**, Fredrik: Rethinking Regionalism, Palgrave Macmillan Publishing, London, 2016.
- VON BOGDANDY**, Armin/**VENZKE**, Ingo: "International Judicial Institutions in International Relations: Functions, Authority and Legitimacy", Reinalda, Bob (editör), Routledge Handbook of International Organization, Routledge Press, New York, 2013, s. 461-472.
- YILMAZ**, Samet/**BELDER**, Ferit: "Küresel Sağlık Krizlerinde Bölgesel İş Birliği: COVID-19 Salgınının Yönetiminde CARICOM ve SADC'nin Rolü", Afet ve Risk Dergisi, C. 6, S. 3, 2023, s. 1181-1199.
- YILMAZ**, Samet/**REÇBER**, Kamuran: "Karayıpler Topluluğu: Hükümetler Arası İş Birliği Yoluyla Bölgesel Bütünleşme Arayışı", İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 15, S. 1, 2023, s. 61-85.